№ 263 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ

1910

ԵՐԵՍՈՒՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ № 263

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թղթակցութիւնք կրճատւում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул. № 5.
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւն բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1911 ԹՒԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(39-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, 11 ամսվանը նոյնպէս 10 ր., 10 ամսվանը՝ 9 ր., 9 ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., 7 և 6 ամսվանը՝ 6 ր., 5 ամսվանը՝ 5 ր., 4 ամսվանը՝ 4 ր., 3 ամսվանը՝ 3 ր., 2 ամսվանը՝ 2 ր., 1 ամսվանը՝ 80 կ. և 20 կ. պօստի ծախք։

Ամերիկայի բաժանորդները պիտի վճարեն տարեկան 6 դոլլար. Եւրօպայի բաժանորդները՝ 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի. Թիւրքիայի բաժանորդները՝ 120 ղրուշ։

Հասցէները փոխելու համար պէտք է ուղարկել նախ հին հասցէն, և միևնոյն ժամանակ 40 կոպ. նամականիշով։

Ի նկատի ունենալով, որ ուշ բաժանորդագրվելու պատճառով առեղծվում են մի շարք տեխնիքական անյարմարութիւններ, որոնք զրկում են խմբագրութեանը հնարաւորութիւնից յունվարի 1-ից կանոնաւորապէս թերթն ուղարկել բաժանորդներին, ուստի խնդրվում է բաժանորդ գրվել ցանկացողներին վաղօրօք դիմել՝ գրելով հասցէները պարզ և ճշգրիտ։

Հին բաժանորդներից խնդրվում է կցցնել փոխադր. բլանկի վրա նախկին տպագրված հասցէն իր վրա ունեցած համարով։

Մեր հասցէն. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ». Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Երկար ու ծանր հիւանդութիւնից յետոյ կնքեց իր մահկանացուն

ՈՒՍՈՒՑԻՉ

Վահան Դաւթեան ԳԱԲՐԻՆԵԱՆՑԸ

Թաղման համար կը յայտարարվի առանձին։ 1311. 1—1

По 12,000 руб.

и болѣе можетъ получить ежегодно каждый затрачивая только до 15-и рублей. Лично удостовѣритесь, просмотрѣвъ подробное объявленіе объ этомъ на половинѣ послѣдней страницы „Тифлисскаго Листка" отъ 25 сего Ноября за № 265. Нужны энергичные сотрудники (агенты) за солидн. вознагражд. до 600 р. въ мѣсяцъ. Документальныя подробности объ этомъ, а также и агентскія условія высылаются по полученіи 3-хъ 7-и коп. марокъ. Адресъ: гор. ЕЛИСАВЕТПОЛЬ. Почтов. ящ. № 24.

1304. 1—1

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

ԶՈՒԲԱԼՕՎԻ ԱՆՈՒԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴ. ՆԵՐԿԱՅԱՑ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՂ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵԿՑԻԱ

Այսօր, հինգշաբթի, նոյեմբերի 25-ին Հայոց Դրամ. Ընկ. Թատերասէրների խումբը մասնակցութեամբ դերասանների և սեկցիայի ամբողջ խմբի

կը ներկայացնէ—

առաջին անգամ հայ բեմի վրա

ԴԱՐԲԻՆ ԳԵԱՎԷ

Դրամա 5 գործ., հեղ. Շամսադին Սեամի բէյի, Թիւրքերէնից թարգմ. Գր. Աւետեան։

Պատրաստված են նոր զգեստներ և դեկորացիաներ։

Սկիզբն է ճիշդ 8 ժամին երեկոյեան։

Տեղերի գները 5-ից մինչև 50 կոպէկ։

Ռէժիսեօր՝ Գ. Աւետեան

Հերթ. կառավարիչներ—պ. պ. Երիցեան, Նազարէթեան և Ռոստոմեան

ԱԶԴ. —Հայկական սեկցիայի յաջորդ ներկայացումը շաբաթ, դեկտեմբերի 4-ին, ռէժիսեօրութեամբ և մասնակցութեամբ պ. Աբէլեանի։ 1309. 1—1

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ լեզուի եւ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

ՄԻ ՎԱՐԺՈՒՀԻ (Հայուհի)

ցանկանում է դասեր ունենալ թէկև ընտանիքում։ Համաձայն է ուրիշ քաղաքներ գնալու։ Կարող է ուղեկցել թարգմանի պաշտօնով՝ արտասահման գնացող որևէ տիկնոջ։ Հասցէն տեղեկանալ «Մշակի» գրասենեակից։ (առ.) 1301. 2—2

ՌՈՒՍ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

I

Օսմանեան սահմանադրութեան հրատարակումից յետոյ Ռուսաստանի և Թիւրքիայի միջև եղած առևտրական յարաբերութիւնները սկսեցին ուժեղանալ։

Սև-ծովի վրայով կատարվող հաղորդակցութեան և Անդրկովկասեան սահմանագլխի շրջանում տեղի ունեցող ապրանքների փոխանակութեան ընդարձակումը հերթական դարձրեց հոգատարութիւն հարթելու ուղիները աւելի սերտ յարաբերութիւններ առաջ բերելու։

Նոյն պահանջը առաջ մղվեց և այն շարժական ցուցահանդէսի կազմակերպողների կողմից, որը շրջեց Թիւրքիայի ծովափերը ծանօթացնելու ազգաբնակութիւնը ռուսական ապրանքների հետ։

Երկու հարևան պետութիւնների արդիւնագործները, սպառողները և առևտրականները ցանկանում են միմեանց մօտենալ—դա անկասկած է։ Եւ մենք հաւատացած ենք, որ նպատակայարմար գործունէութեամբ կարելի է բաւական գործ կատարել այդ ասպարէզում։

Հաղորդակցութեան ուղիների և միջոցների բարւոքումը, մաքսային պայմանների դիւրացումը, հիւպատոսական գործավարութեան համապատասխան բարեփոխութիւնը, ֆինանսական յարաբերութիւնների կենդանացումը կարող են էական աջակցութիւն ցոյց տալ գործի աջող կազմակերպութեան։

Իբրև նպաստող միջոցներից մէկը պէտք է նկատվի և ռուս-թիւրքական բանկի հիմնադրութիւնը, որ արդէն մօտ է իր իրագործութեան։

Հիմնվում է Պետերբուրգում մի բանկ, որը պէտք է ունենայ ճիւղեր թէ Ռուսաստանի և թէ Թիւրքիայի այն գլխաւոր կենտրոններում, որոնք որևէ նշանակութիւն կարող են ունենալ բանկի գործունէութեան համար։

Ճիւղեր կամ բաժանմունքներ են թաղրված են բացվելու արդիւնագործական այնպիսի կէտերում, ինչպէս են Մօսկվան, Վարշավան, Լոձը, Օդեսան, Կիէվը, կովկասեան քաղաքներից առ այժմ Բագուն։ Առաջին քաղաքները պէտք է գլխաւորապէս նպաստեն ճօթեղէնի և շաքարի, իսկ Բագուն նաւթի առևտրի զարգացման։ Օսմանեան պետութեան կենտրոններից առ այժմ յիշված են Կ. Պօլսի, Զմիւռնիայի, Բէյրութի, Յօպպէի, Աղեքսանդրիայի և Սալօնիկի անունները։

Գործի ընդարձակումը ապագայում կը դրդէ բանալ ճիւղեր նաև այնպիսի տեղերում, ինչպէս են Թիֆլիսը, Բաթումը և գուցէ սահմանագծին մօտ գտնվող քաղաքներից մէկը։

Ցաւելով պէտք է արձանագրենք, որ այն ժամանակ, երբ Եւրօպական Ռուսաստանի առևտրական շրջաններում զբաղված են մեր սահմանակից երկրի հետ սերտ առևտրական յարաբերութիւններ կայացնելու խնդիրներով, մեր կովկասեան արդիւնագործները և առևտրականները շատ քիչ են հոգում և մտածում նրանց մասին։

Այնպիսի անկուլտուրականութիւն, այնպիսի անտարբերութիւն դէպի երկրի արդիւնաբերական շահերը, որ մենք նկատում ենք մեր երկրում, մի աններելի երևոյթ է մեր ներկայ իրականութեան մէջ։

Մեր արդիւնագործները և առևտրականները չեն կարողանում ասիական կղզիացած և առանձնացած գործավարութեան եղանակից անցնել աւելի լաւ կազմակերպված գործավարութեան և սպասում են, որ իրանց փոխարէն գործեն Պետերբուրգը, Մօսկվան, Օդեսան, իսկ եթէ նրանք չեն ցանկանայ գործել, այն ժամանակ ամեն բան կերթայ հին ձևերով կամ խպառ քայքայման ճանապարհով և կամ այնպիսի դանդաղաքայլութեամբ, որ մրցութեան մէջ կը ճմլվեն, կը խեղդվեն և բոլորովին կը վտանգվեն մեր երկրի տնտեսական շահերը։

Ա. Քալանթար

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՆԳԼԻԱՅՈՒՄ

Լօնդօն, 23 նոյեմբերի

Ընտրվել են 223, որոնցից 86-ը լիբերալ են, 115-ը ունիօնիստ, 14-ը բանւոր և 16-ը ռէդմօնդիստ։ Ընդհանուր առմամբ ունիօնիստները շահեցին 5 տեղ։ Լիբերալները առանձնապէս գոհ են Լօնդօնի ընտրութիւններից և համակրանքով են խօսում Չերչիլի երեկվայ ճառի մասին։ Պահպանողական լրագիրները չեն թագցնում իրանց հիասթափութիւնը, յայտնելով որ կառավարութիւնը անզօր է և չէ կարող երաշխաւորութիւն ստանալ թագաւորից։ Պահպանողականների կարծիքով կառավարութիւնը հարկադրված է լիմլու դիմել՝ ... սահմանադրական պրօբլէմը լուծելու համար։

Կանանց հաւասարութեան կուսակցութեան թեկնածու Սենպանտրասը ստացաւ 22 ձայն։ Լօնդօնի վիճակում ընտրութիւններին տիրող չափազանց յուզմունքի պատճառով եղան մահացութեան երկու դէպք։

Չերչիլի վրա յարձակում գործած անձը դատապարտվեց 6 շաբաթով բանտարկութեան։

Բերմլէյում Ասկվիտը ճառ արտասանեց, որով մատնանիշ եղաւ՝ թէ լիբերալները վերջին անգամ պահանջում են, որպէսզի լորդերի պալատի veto-ի իրաւունքը բաժանէ թագի նոյն տեսակ իրաւունքի վիճակը, որ իրապէս անհետացել է թագուհի Աննայի մահից յետոյ։ Եթէ veto-ի իրաւունքը սահմանափակվելու է, կառավարութիւնը միջոցներ է ձեռք առնելու վերացնելու բազմաթիւ սահմանափակումներ, ուրիշ խօսքով՝ ժողովրդի նկատելի ներկայացուցչութիւնը կը վերածէ իսկական ներկայացուցչութեան։

Հետաքրքրական հետևանքներ տուին այսօր ընտրութիւնները միայն Սենդերլենդում և Նիւկեստլում։ Երկու դէպքերում էլ վէճը երկու տեղի մասին էր։ Ունիօնիստների պարտութիւնը Սենդերլենդում վերագրում են այն դժգոհութեան, որ առեղծվել է գործարանային բանւորների լօկաուտով և այն համակրանքներով, որ ձեռք են բերել լիբերալները առևտրի մինիստրութեան՝ լօկաուտը դադարեցնելու ջանքերի շնորհիւ։ Նիւկէստլում ընտրվել են մի լիբերալ և բանւորական կուսակցութեան թեկնածուն. ունիօնիստները պարտութիւն են կրել։

Այստեղ դրութիւնը անփոփոխ է, թէև աւելի քիչ թւով մարդիկ են մասնակցում ընտրութիւններին, քան յունվարին էր։ Մինչև ժամը 4 և 45 րօպէն ընտրվեցին 90 լիբերալ, 127 ունիօնիստ, 16 բանւոր և 25 ռէդմօնդիստ։ Լիբերալները շահեցին 7 տեղ, ունիօնիստները 11, բանւոր կուսակցութիւնը 1։ (Հ. Գ.)

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետերբուրգ, 23 նոյեմբերի

Ներօրվայ ժամը 3-ին Ձմերային Պալատի Սպիտակ դահլիճում մինիստրների խորհրդի նախագահի և պալատի մինիստրի ներկայութեամբ բաղդ ունեցան ներկայանալ կայսրին տեղական տնտեսութեան գործերի համաժողովին մասնակցած անձինք։ Թագաւորն անցաւ ներկայ եղողների առաջից, արժանացնելով նրանց ողորմած հարց ու փորձի։ Ժամը 5-ի մօտերը կայսրը բարեհաճեց բաժանվել և մեկնել Ցարսկոյէ-Սէլօ։

Երեկոյեան ժամը 8-ին «Մեդվէդ» հիւրանոցում տեղի ունեցաւ տեղական տնտեսութեան գործերի խորհրդի կազմած բանքետը։ Ներկայ էին մինիստրների խորհրդի նախագահը, ներքին գործերի մինիստրի օգնականները, ֆինանսների մինիստրի օգնականը, Պետերբուրգի քաղաքագլուխը և ուրիշ անձեր։ Ստոլիպինը բաժակ առաջարկեց կայսրի համար, որ ծածկվեց երկար ուռաներով։ Մօսկվայի գէմստվային վարչութեան նախագահը առաջարկեց Ստոլիպինի կենացը։

Հոկտեմբերեանների ֆրակցիայի նախագահ ընտրվեց 74 ձայնով ընդդէմ 26-ի Ռօձեանկօն։

Գիշերս Նէվսկի զաստավի մօտ այրվեցին երկու տուն։ Հրդեհի ժամանակ փասվեցին 17 մարդ։ (Հ. Գ.)

Վաշինգտօն, 23 նոյեմբերի

Կօնգրէսին դրած նամակի մէջ Տաֆտը ասում է, որ տրեստների դէմ ուղղված օրէնք հրատարակելու հարցում կարելի է կանգ առնել և սպասել այդ հարցի յետագայ զարգացման։ Հիւսիս-ամերիկական նահանգների յարաբերութիւնները արտասահմանեան պետութիւնների հետ մնում են ամբողջ ժամանակը բարեկամական։ Նախագահը լիազօրում է կօնգրէսին քննել սպառազինումը սահմանափակելու խնդիրը։ Առևտրական յարաբերութիւնները օտար ազգերի հետ բաւարար են։ ... ամերիկական բանկեր արտասահմանում ... անհրաժեշտութիւնը։ 1911 թւի եւլամի նախահաշւով ծախքերը կազմում են 630 միլիօն դոլլար, եկամուտները՝ 680 միլիօն դոլլար։ Պանամայի ջրանցքը կաւարտվի 1915 թւին։ (Հ. Գ.)

Հաագա, 23 նոյեմբերի

Պատգամաւորների պալատ։ Արտաքին գործերի մինիստրը յայտնում է, որ օտարազգի պետութիւնների հետ յարաբերութիւնները մնում են շատ բարեկամական։ Ռէյնի վրա տեղի ունեցող նաւագնացութեան հարկերի հարցում կառավարութիւնը մնում է իր տեսակէտի մէջ՝ թէ ազատ Ռէյնը կենսունակ շահ է ներկայանում Նիդերլանդացիների համար։ Ծովափը պաշտպանելու օրինագիծը ծագեց բացառապէս նիւթական պատասխանատուութեան զգացմունքից։ Անգլիան պաշտօնապէս ոչ մի առաջադրութիւն չարեց օրինագծի առիթով, որ ուղղված է ոչ թէ որևէ առանձին պետութեան դէմ, այլ Նիդերլանդիայի անկախութեան հնարաւոր սպառնալիքի դէմ։ Միանգամայն յայտնի է, որ Նիդերլանդացիները այդ դէպքում չեն հետևի որևէ մէկին թշնամական նպատակով։ (Հ. Գ.)

Վիէննա, 23 նոյեմբերի

«Ֆրեմդէնբլատը» ասում է, որ սերբիական կառավարութիւնը վտանեցրեց Ֆօրգաչին, թէ Բէլգրադի դեկավար շրջանները երբեք ամենափոքր հաւատ անգամ չեն ընծայել ոչ Վասիչի անմիտ բամբասանքներին, երբ Ֆօրգաչը կամ նրա ստորադրեալներից մէկը կեղծել են կամ հրամայել են կեղծել փաստաթղթերը։ (Հ. Գ.)

Փարիզ, 23 նոյեմբերի

«Նիւ-Եօրկ-Հէրալդում» Միլեւիգական յայտնում է, որ պատմական կուլտուրական սերտ կապը Կրետէի և Յունաստանի միջև հանդիսանում է այն պատճառը, որի առիթով պահանջում է Կրետէն միացնել Յունաստանի հետ։

Հավասը հաղորդում է, որ ֆրանսիական ծովային նաւատորմի հրամանատարը շրջագայել է Մարօկկօյի արևմտեան ափում՝ կօնտրաբանդ կերպով զէնքի փոխադրութեան առաջն առնելու նպատակով։ Շրջագայութիւնը տևել է երեք շաբաթ։ Երկար ժամանակից յետոյ այդտեղ առաջին անգամ եւրօպական նաւի երևալը թողել է մեծ տպաւորութիւն։ (Հ. Գ.)

Կեօլն, 23 նոյեմբերի

«Կեօլնիշէ-Ցայտունգը» գրում է, որ Հավասի հաղորդածը ֆրանսիական նաւի Ագադիր նաւահանգիստը այցելելու մասին պարզ չէ։ Եթէ մտադրութիւն կար Ագադիրը բանալ օտարազգիների համար, սուլթանը այդ դէպքում պէտք է հաղորդէր Ալժեզիրասի ակտերը ստորագրող բոլոր պետութիւններին, հրատարակելով բացման ժամանակը և ձեռք առնելով համապատասխան միջոցներ, որպէսզի բոլոր պետութիւնները գտնվէին համապատասխան կացութեան մէջ։ (Հ. Գ.)

Սօֆիա, 23 նոյեմբերի

Բուլղարական հեռագրական գործակալութիւնը լիազօրված է կտրուկ կերպով յայտնել, որ թագաւորի քաղաքական կաբինէտի գլուխ Դօբրօվիչը ոչ մի նամակ չէ գրել Մօնաստիրի բուլղարական յեղափոխական կօմիտէտին։ (Հ. Գ.)

Խարկով, 23 նոյեմբերի

Բացվեց Ռուսաստանի հարաւի հանքարդիւնաբերողների 35-րդ համագումարը Սուչկովի նախագահութեամբ։ Որոշվեց հեռագրով առևտրի մինիստրին շնորհակալութիւն յայտնել դէպի հանքային արդիւնաբերութիւնը ցոյց տուած բարի և ուշադիր վերաբերմունքի համար։ (Հ. Գ.)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

Թեհրան, 23 նոյեմբերի

Մէջլիսին ներկայացվեց օրինագիծ 12 քուրուր (կէս միլիօն) գումարի նոր փոխառութիւն կնքելու մասին։ (Հ. Գ.)

Ուրմիա, 23 նոյեմբերի

Դեսպանատան պաշտօնեաների, ուղղափառ միսիայի և ռուսաց գաղութի ներկայութեամբ օծվեց այն արձանը, որ կառուցել են պօրուչիկ Իվանօվը և կօզակները, 1827 թւին գեներալ Պասկևիչի զօրամասի ընկած վօհերի յիշատակին։

Սօուջ-Բուլաղից հաղորդում են, որ թիւրքերի պաշտպանութեամբ քիւրդական այն ցեղերը, որոնք համերաշխ են գործում թիւրքերի հետ, զէնքի են կանչել իրանց ձիաւորներին, մտադրվելով քաղաք չը թողնել նոր նահանգապետին, որ այժմ գտնվում է Սօուջ-Բուլաղի մօտերը 800 սարբազներով և 500 ձիաւորներով։ (Հ. Գ.)

ՊՕԼՍԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Կ. Պօլիս, 10 նոյեմբեր

Պարլամենտի նիստերը կը շարունակուին մերթ բաւական շահեկան եզրակացութիւններով, մերթ անդրջրհեղեղեան տեսարաններու հանդիսավայր ըլլալով։

Անցագրի հարցը ծեծուեցաւ շատ բազմակողմանի տեսակէտներով։ Պահպանողական կողմը կը պնդէ, որ անցագիրը պահուի իր հին ձևութիւնով, նախ որ տարեկան մեծկակ գումար մը կը մտնէ պետութեան գանձը, երկրորդ՝ միջոց մըն է երկիրը պահպանել արտաքին յեղափոխականներու կամ անիշխանականներու աչքէ։

Ընդդիմադիր կողմը կառարկէ, որ արտասահման գացողները ստանան անցագիր, եթէ պէտք կը տեսնեն իրենց մուտքը դիւրացնելու օտար երկիրներու մէջ։ Իսկ արտասահմանէ իրենց երկիրը մտնող օսմանցիները բոլորովին ազատ ըլլան անցագրի հոգսերէ։ Գալով տարեկան եկամուտի մասին, անցագիրներէ առնուած գումարները հազիւ թէ պիտի բաւեն հոգալ անցագրական պաշտօնեաներու թոշակն և նոյն պաշտօնատան տարեկան ծախքերը, որով, այդ կողմէն, պետական գանձին շահ մը չկայ բնաւ։ Իսկ թէ անցագիրն է, որ միջոց պիտի ըլլայ երկիրը ապահով պահելու վտանգաւոր նիւթերու և յեղափոխական տարրերու աչքէ։ Ատ բոլորովին անզօր է, և փորձը տեսնուած է արդէն հին ռէժիմ

Ի

թրով. Համիդը, տարեկան $1\frac{1}{2}$ միլիոն ոսկի թաց վարկով մը, որ տրամադրած էր լրտեսներու, և ոստիկանական ահեղ ուժով մը, որ միշտ արթուն պահեց՝ հսկելու պայթուցիկ նիւթերու և յեղափոխականներու մուտքին, անկարող եղաւ բան մը ընելու։ Դոքտ. Թէֆիք Րիզա կըսէ թէ պարկերով կարելի է դինամիտ մտցնել Անգլիա, ոչ մէկ արգելք կայ. անարխիստներ նոյնպէս կրնան մտնել, ոչ ոք կարգիլէ, բայց ամենաթեթև շարժում մը, դեռ տեղի չունեցած, ոստիկանութիւնը իր ձեռքը կը դնէ ուսիդ վրայ։ Ուրեմն՝ ոչ թէ անցագիրն է, որ երկրին ապահովութեանը մասին երաշխաւորութիւն մըն է, այլ ոստիկանական լաւ կազմակերպութիւնը։

Քանի մը փաթթոցաւորներ շատ բուռն ոճով ընդդիմացան անցագրի ջնջումին, բայց մեծամասնութիւնը յաղթեց, որով օսմանցի մը առանց անցագրի կրնայ մեկնիլ արտասահման, և նոյնպէս, առանց անցագրի, դառնալ իր հայրենի երկիրը։ Փաթթոցաւոր մը այնքան անօրինակ կը գտնէ անցագրի ջնջումը, որ կը հրաժարի պարլամենտի անդամակցութենէ։ Այսուհետև՝ ուղևոր օսմանցիի մը համար կը բաւէ իր քով ունենալ իր օսմանցութիւնը հաստատող արձանագրական պաշտօնաթուղթը։

Խոլերայի միկրոբները, շնորհիւ իրենց վերջին գործունէութեանը, որ ցոյց կուտան խոնաւ օդով, անձրևի և ցեխի օրերու մէջ, պատիւ ունեցան զբաղեցնելու մեր պարլամենտը։

Քանի մը պատգամաւորներ ջանացին պատասխանատու դարձնել՝ դահլիճը, որ նախատեսութիւն ունեցած չէր ռազմափորձերը զանց ընել, և աղոր պատճառ տուաւ, որ զինուորներու մէջ ճարակի խոլերան, և փորձեր է տուժող զինուորներէն ալ մուտ գտնել երկրին մէջ այլ և այլ կողմեր, նոյնիսկ մայրաքաղաքին մէջ, որ ազատուած կը համարուէր միկրոբներու անցին յարձակումներէն։

Մեր վարչապետը, Հակկը փաշա, խելացի խիկար, իբրև պատասխան կը ջանայ արդարացնել դահլիճը, ըսելով թէ ռազմափորձերը որոշուած էին խոլերայի միկրոբներու այցելութենէն առաջ, և եթէ, ռազմափորձերու ատեն, զինուորներու մէջ ոչ մէկ կասկածելի հիւանդութիւն սկսած էր մուտ գտնել։ Սակայն ի վերջոյ, չգիտցուիր ինչպէս, աստուածային նախասահմանութեամբ մը, զինուորները վարակուեցան։ Տօքթ. Թէֆիք Րիզա՝ կաւարկէ թէ աստուածային պատուհասները կուգան մեզ պատժելու մեր ծանր մեղքերուն համար, ինչպէս որ աստուածային պատուհաս մըն է մեզի մեր աղգի կառավարութիւնը։ Բարեբաղդաբար՝ տարակուսութիւն ընողը մահմէդական է, որով թիւրքերը ոչինչ պիտի կրնան ըսել։ Իսկ եթէ քրիստոնեայ պատ[illegible] մը բացատրել նախասահմանութեան դէմ, անշուշտ «քեաֆիր» անարգանքը պիտի տեղար ամեն կողմէ։

Ցոյն թերթերը մասնաւոր հաճոյքով մը, ատեն ատեն, մինիստրական տագնապի մը լուրերը մէջտեղ կը հանեն։ Միւս կողմէ, իրենք մինիստրները, մասնակի տեսակցութեանց առթիւ, այդպիսի լուրերը կը հերքեն։ Սա ճիշտ է, որ ֆինանսի մինիստրը, հասարակաց լուսաւորութեան մինիստրը, իրենց ծրագիրներով պատգամաւորական ժողովի առջև յարձակումներ պիտի կրեն։

Ներքին գործերու մինիստրը կը հեռագրէ գաւառական իշխանութեանց. «Ինչպէս որ կուսակալութեանց պաշտօնատուննները պարտաւոր են իրենց յանձնուած պարտականութիւնը լաւ կերպով կատարելու և, հակառակ պարագային, պատասխանատու են, նոյնպէս պարտաւոր են կարելի եղած դիւրութիւնները և լաւ վարմունք ցոյց տալ իրենց դիմող գործի տէրերուն։ Սակայն շատեր այդ պարտաւորութիւնը նկատողութեան չեն առներ, և տեղի կուտան գողոգներուն։ Պէտք չէ մոռնալ, թէ անոնք, որ իրենց գործերը հետապնդելու և իրաւունք պահանջելու համար կառավարութեան կը դիմեն, օսմանցիութիւնը մարմնացնող մեծ զանգուածին մէկ թանգագին մասն են։ Ուստի պէտք է սահմանադրութեան վայել կերպով վարուիլ անոնց հետ։ Արդէն քաղաքակրթական և մարդկային պարտականութիւն մըն է իր նմաններուն ընել ստիպողական օգնութիւնները։ Արդ, բոլոր գործի տէրերուն, ինչ ցեղի և կրօնքի ալ պատկանին, պէտք է նոյն սիրով և պարտաճանաչութեամբ վարուիլ և անոնց օրինաւոր պահանջները քննելով փութալ պէտք եղածը գործադրելու։ Եթէ ըստ օրինի նկատողութեան առնուելու անյարմար խնդիրներ մատուցուին, պէտք է անոնց հասկցնել եղբօր մը կամ հօր մը լեզուով թէ ինչու անկարելի է նկատի առնել իրենց խնդրանքը և անոնց ճամբայ ցոյց տալ, ու գործնականապէս ապացուցանել թէ սահմանադրական կառավարութիւնը ժողովրդին դէմ բարեգութ և բարեացակամ է։ Անոնք, որ հակառակը կը գործէին, մեծ պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։ Այս մասին հարկ եղած ազդարարութիւնները կատարուին և հակառակ վարմունք տանեցողներուն անունները հաղորդուին»։

Տարակոյս չկայ թէ այս կարգի հրահանգներ կունենան իրենց բարերար ազդեցութիւնը։

Շահէն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ԽՕՍՔ ԷԼ ՄԵՐ ԿՈՂՄԻՑ

Անա համարեա մի տարի է թղթակցութիւններս ընդհատել եմ և պարբերաբար ուսումնասիրել եմ մեր միակ ժողովրդական «Մշակ» լրագրի բազմօգտակար յօդուածները և մեծ բաւականութիւն ստացել։ Ուստի սրտագին շնորհակալութիւն պատուարժան խմբագրութեանդ։

Այսօր ես՝ Գր. Զալխուշեանի յօբելեանի նկարագրութիւնների և այլ համակրական յօդուածների ազդեցութեամբ գրիչ վերցրի ու սրտով ցանկացի անկեղծ արտայայտութիւններս պարզելու։

Յարգելի յօբելեարին թէև անձամբ տեսնուելու ու ճանչնալու պատիւը չեմ ունեցել, սակայն 12 տարիներից ի վեր մենք շարունակ առիթ ենք ունեցել «Մշակում» կարդալ նրա օգտաշատ յօդուածները, սրբտայոյզ կոչերը. ծանօթ ենք նրա հրապարակախօսական, իրաւաբանական և հասարակական բազում գործերին, որոնք անկարելի է ուրանալ ու չը գնահատել... Վերջապէս «Մշակի» և այլ ծանօթ անձանց միջոցով ծանօթացանք համեստ, բայց եռանդուն, ազնիւ գործիչին և այլ ևս մենք անծանօթ չենք. երախտագիտութեամբ կը յիշենք նրա անցեալ փառաւոր գործունէութիւնը, և սպասում ենք աւելի փառաւոր ու բազմօգուտ հասարակական գործունէութեան, ուստի՝ Տէրը պարգևէ երկար երջանիկ կեանք, ոյժ և կարողութիւն։

Ռուսահայերը գնահատեցին իրանց արժանաւոր մեծ գործիչին՝ քսան և հինգ ամեայ գրական ու հասարակական բեղմնաւոր գործունէութեան յօբելեանը կատարելով. իսկ թիւրքահայերը... գուցէ նոյն իսկ չը գիտցան կամ չուզեցին գիտնալ... թէ սահմաններն էին արգելք... այս մնաց անհասկանալի. միայն թէ իմ կարծիքով թիւրքահայերս պարտաւոր էինք աւելի շատ համակրանք արտայայտել ու մասնակցել յօբելեանական հանդէսին, քանի որ յարգելի յօբելեարը «Հացի կռոր զէյթունցուն» հեղինակութիւնով և այլ սրտաշարժ կոչերով մեծամեծ օգուտներ էր հասցրել տառապեալ սովեալներին... քանի որ դեռ շատ ու շատ ազգային հասարակական գործերով օգտակար էր հանդիսացել մեր դժբաղդ հայութեան»

Յարգանք և նոր աջողութիւններ կը բաբեմաղթենք մեծ գործիչին։ Շաւարշ

Կարին, 15 նոյեմբերի

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Նոր-Բայազէտ, 16 նոյեմբերի

Կիրակի, նոյեմբերի 14-ին, եկաւ Երևանի փոխ-նահանգապետ Բարանովսկին և իջևանեց [illegible] մէջ։ Այցելելով մի քանի հիմնարկութիւններ, փոխ-նահանգապետը երկար քննութիւն կատարեց Նոր Բայազէտի գաւառական բանտում, ուր, ինչպէս ասում են, բանտային շինութիւնը մի փոքր փոփոխութեան են ենթարկելու։ Ինչպէս լսում ենք, կալանաւորների մէջ հիւանդութիւն է տիրում, մի քանի օր առաջ մի բանտարկեալ թրքուհի վախճանվեց բանտում, որի մարմինը յանձնվեց իր ազգակից-բարեկամներին՝ գիւղը տանելու և թաղելու համար։

Ժողովրդի չքաւոր դասը, որ անցեալ 1908 թ. փոխարինաբար նպաստներ էր ստացել կառավարութիւնից ցորենով, խուռն բազմութեամբ թափվեց փոխ-նահանգապետի բնակարանի առաջ, խնդրելով բաշխել կամ յետաձգել նպաստների գանձումը, քանի որ այս տարի խիստ սուղ դրութիւն է ստեղծվել ժողովրդի համար, մինչդեռ նըպաստները խստութեամբ հաւաքվում են։

Սակայն, ինչպէս լսում ենք, փոխ-նահանգապետը յայտնել է, որ իրանց պարտքն է և պարտաւոր են ներմուծել գանձարան այդ գումարը։

Չը նայելով, որ մեր քաղաքացիների մի աւելի չքաւոր դասակարգ, որը դժուարանում էր վճարել իր վրա եղած կառավարչական նպաստները, խնդրաժառոյց էր եղել կառավարութեան առաջ մի որոշ ժամանակով յետաձգել նպաստների գանձումը, իր ժամանակին յարգվեց և 3 տարի ժամանակ տրվեց։ Իսկ այժմ մի աւելի ստուար դասակարգ, դարձեալ նեղվելով նպաստների վճարման առիթով, կրկին խնդրում է յետաձգել պարտքերի գանձումը։

Եւ իրաւ. մեր ժողովրդի մէջ հաց ու ճար չէ մնացել, օրվայ հացի կարօտ ընտանիքներ ստիպված են ի միջի այլ հարկերի վճարել նաև փոխառած նպաստների քանակութիւնը կառավարութեան գանձարանին։

Տաւարացաւի առիթով եղած կարանտինը մի կողմի վրա, դէպի Ելենովկա, վերացվեց, միւս կողմում, դէպի շրջակայ մի քանի գիւղերը, դեռևս շարունակվում է մնալ։ Բայց յոյս կայ, որ շուտով այդ կողմում ևս վերացվի։

Շնորհիւ անասնաբոյժների կատարեալ վերահսկողութեան՝ անասնացաւը մեր քաղաքում շատ շուտով չքացաւ, սահմանափակվելով միմիայն 42 գլուխ զոհերով՝ եղջիւրաւոր անասուններից, որոնց տէրերը վարձատրվելու են ընկած անասունների գնահատութեամբ։ Կարանտին է սահմանված նաև շրջակայ մի քանի գիւղերում։

Որսորդ

Կրասնովօդսկ, 18 նոյեմբերի

Երկարատև երաշտից յետոյ եղանակը յանկարծ փոխվեց և սարսափելի ցրտերը մեզանում շարունակվում են։ Վառելիքի սակաւութիւն և անսպասելի թանգութիւն է տիրում այս տարի քաղաքում. սաժէնով փայտ չը կայ. իսկ այն փայտը, որ 6 օր սրանից առաջ վաճառվում էր 20—21 կոպ. պուդը, այժմ հազիւ կարողանում են գնել 25—26 կոպ., և այդ պէտք է վերագրել նրան, որ ցուրտ է ու առանց վառելիքի մնալը անկարելի է։

Անցեալ և նախանցեալ տարիները ուղտապանները ուղտերով մեծ քանակութեամբ փայտ էին ներմուծում քաղաքը և վաճառում էին իւրաքանչիւր ուղտի բեռը 50-ից սկսած մինչև 70 կոպ., որ շատ ձեռնտու էր. իսկ այս տարի գաւառապետի կարգադրութեամբ թոյլ չէ տրվում ուղտերով փայտի ներմուծումը, որ շատ անմխիթարական է, մանաւանդ աղքատ դասակարգի համար։

Ամսիս 16-ի երեկոյեան ժամը 6-ից սկսած մինչև 17-ի ցերեկվայ ժամը 4-ը Կրասնովօդսկի դուրս եկան ինչպէս «Կավկազ-Մէրկուրի»՝ նոյնպէս և միւս ընկերութիւնների այն նաւերը, որոնք ճանապարհված են եղել ամսիս 12-ին, 13-ին և 14-ին Բագուից Կրասնովօդսկ։ Նաւերում գտնվող ճանապարհորդները անփորձ էին, միայն ուտեստի պահանջ է եղել։ Անյայտ են նաև նաւերը։ Ծովի վրա են և դեռ ոչ մի կողմի վրա դուրս չեն եկել «Կավկազ-Մերկուրիին» պատկանող «Թիւրքմէն» և «Կարնիլով» երկու մարդատար նաւերը, որոնց ուր լինելը անյայտ է. ճանապարհորդներից մեծամասնութիւնը զինւորներ են։

Տեղեկութիւն չը կան և այն ձկնորսներից, որոնք ծովի վրա են եղել սաստիկ քամու ու ծովի ալեկոծման ժամանակ։ Նաւերի երթևեկութիւնը առայժմ անկանոն է։ 6-րդ օրն է, որ երկաթուղու գնացքը Կրասնովօդսկից Ասխաբադ խանգարված է, շնորհիւ նրան, որ երկաթուղու գիծը երկար տարածութեան վրա ծածկված է ձիւնով, իսկ շատ տեղերում էլ՝ դէպի Ղզլանջուկ կայարանը՝ հեղեղը բոլորովին փչացրել է։

Զ.-Էն

ԲԱԳՈՒ ՔԱՂԱՔԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՍԻ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ

Բագու, 10 նոյեմբերի

Քաղաքիս մի նշանաւոր՝ աչքի ընկնող մասը, որը կայարանների շրջակայքն է, իր շուրջն ունի Բալախանսկոյէ Շոսսէն՝ բաղկացած 8—10 փողոցներից, և պարունակում է իր մէջ 30—40 հազար բնակչութիւն (հայ, ռուս և ռուս-աղանդաւորներ)։ Կայարանների միւս կողմը՝ Ըէմէսլէննայա փողոցն է, որը կապված է Ա., Բ. և Գ. Կանիրտապինսկայա փողոցների հետ, [illegible] ուր ապրում են. եթէ ի նկատի ունենանք և Ստանիսլաւսկայա փողոցի մի մասը, բընակչութեան թիւը 15—20 հազարի կարող է հասնել։ Ահա այդ բազմամարդ քաղաքամասը քայքայման շէնքի վրա է գտընվում, որի պատճառով բնակիչները սաստիկ յուզված ու անելանելի դրութեան մէջ են գտնվում։

Ահա պատճառները։

Դեռ ամիսներ առաջ քաղաքացիների մէջ հարց առաջացաւ հասարակական կանանց հեռացնել քաղաքի մի աննշան թաղից, ուր բնակչութիւն էին հաստատել։

Խնդիրը անցաւ պաշտօնական գործերի շարքը. առաջարկվեց նրանց տեղափոխվել և նրանք որոշեցին քաղաքի հայկական մասի (Ստանիսլավ. փողոցի, որի ծայրում Բագուի Հայ. Մարդ. Ընկ. աշխատանքի տունն է գտնվում) և հայոց արուարձանի մէջտեղը (Երմանի-քենդ) բնակչութիւն հաստատել։ Սակայն՝ թէ քաղաքից և թէ արուարձանից միահամուռ բողոքեցին, որի պատճառով աջողութիւն չը գտան, մնաց անհետևանք։

Ընթերցողը այդ քաղաքամասի բարոյական աստիճանը չափելու համար թող իմանայ, որ այդ քաղաքամասը, որի կենտրոնում հասարակական կանանց բնակարաններն են ուզում այժմ հաստատել, մինչև այսօր էլ այդ փողոցներում ոչ աչքի ընկնող գինետուն կայ (духанъ), ոչ ճաշարան, (ресторанъ), ոչ մեծ կամ փոքր հիւրանոցներ։ Ուրեմն դրանից պարզ երևում է, որ մի համեստ քաղաքամաս է, ուր ապրում են Բալախանում, Սև և Սպիտակ քաղաքներում աշխատող բանւորները, արհեստաւորները և ծառայողները, որոնք հեռու են շռայլ, անբարոյական կեանք վարելուց։

Բացի այդ, այն մի շարք 15—16 երկյարկանի տները, որոնք պիտի անառականոց լինեն, ունեն իրանց մօտակայքում քաղաքային ռուս-հայկական և երկաթուղային վարչութեան ուսումնարաններ, ուր սովորում են աշակերտ-աշակերտուհիք։

Ըստ երևոյթին անբարոյական կանանց պարագլուխ «պարոնները» չը տեսնված վարձագին են առաջարկել տնատէրերին, որոնցից նախ մի քանիսն յափշտակվել ու իրանց համաձայնութիւնն են տուել, իսկ միւս հարևանները՝ (12—14 տնատէրեր) կամայ թէ ակամայ նոյնպէս համոզվել են։

Ես անձամբ խօսեցի այդ տնատէրերից մի քանիսի հետ։ Դրանցից մի քանիսը այնքան զզվել են իրանց բնակարաններում վարձով ապրողներից, որ ցանկանում են, ինչի համար էլ ծառայելիս լինեն իրանց տները, տան կանոնաւոր վարձ վճարողի և հեռանան, իսկ միւսները արդարանում են նրանով, որ իրանց հարևանները եթէ տուել են, իրանց տներում բարոյական մարդ կամ ընտանիք չը պիտի ապրի, ուստի և նրանք էլ են համաձայնվել։

Այդ բացատրութիւնները մեզ չեն բաւականացնում. այդ այն պատճառով, որ եթէ 15—16 տներ են պէտք այդ կանանց, դրանք պիտի վարձվեն իրարից մօտիկ, մի շարքում. եթէ 16 տնատէրերից 7-ը չըհամաձայնվի իր սեփականութիւնը տալ այդպիսիներին, մնացեալ տները նոյնպէս չի վարձվի, որովհետև այն ժամանակ երկու տեղ պէտք է անառականոցներ հիմնել, որը ոչ մի տեղ չէ կարելի այդ։ Ուրեմն բոլոր տնատէրերն էլ համաձայն են եղել իրանց շէնքերը անբարոյականութեան ծառայեցնել։

Անցեալները բնակիչներից մի մեծ խումբ, բաղկացած հարիւրաւոր ամբոխից, դիմում արեց այդ տնատէրերին՝ նախ խնդրելով, ապա տաք գլուխներից դուրս եկող սպառնալիքով։ Ապա նոյն թափօրն անցաւ դէպի ոստիկանատուն, բայց վերջինիցս պատասխան ստացվեց, որ «իրանք գիտեն իրանց սեփականութիւնը...», և ամբոխի մէջ մի քանի աչքի ընկնող քաղաքացիներից ստորագրութիւն վերցվեց, որ եթէ որևէ դժբաղդութիւն պատահէ վարձու տուող տնատէրերին, իրանց պատասխանատուութեան պիտի ենթարկեն։

Խնդրագրերով, բաւական ստորագրութիւններով դիմվել է պաշտօնական և հասարակական հիմնարկութիւններին՝ խնդրելով որ անարատ քաղաքամասը չարատաւորվի։ Հետևանքի մասին առ այժմ ոչ մի պատասխան։

Տեսնենք այժմ ինչ է անում մեր քաղաքային վարչութիւնը այդ խնդրի առիթով և ինչ է մտածում տեղիս ռուս մամուլը։

Մենք ակամայից գալիս ենք այն եզրակացութեան, որ քաղաքային վարչութիւնը հրճուանքի մէջ է, որովհետև այդպիսի դէպքերում առաջին ձայնը, բողոքը քաղաքային վարչութիւնն ինքը պիտի բարձրացնի, սակայն նա լուռ է։

Պատճառները պարզ են. հայ-թուրքական կոտորածից յետոյ, երբ թուրքական թաղերից ընդհանրապէս հայերը, իսկ մասնաւորապէս քրիստոնեայ ազգաբնակութիւնը, տեղափոխվեցին զուտ քրիստոնեաների թաղամասերը, դէպի կայարանի կողմերը, թուրքական տները մնացին դատարկ և մինչև այսօր էլ թուրք տնատէրերը չեն կարողանում ուղղվել։ Իսկ այն քաղաքամասում, ուր այժմ հասարակական կանանց բնակարաններն են ուզում տեղաւորել, ըսկսեցին շինել նորանոր հոյակապ տներ և դարձրին սեփական բնակատեղիք։ Այդ քաղաքամասը ներկայումս ձգտում է քաղաքային վարչութեան մէջ աչքի ընկնող տեղ բռնել և իր իրաւունքները պաշտպանել, [illegible] նում է։ Եւ մենք կարծում ենք, որ քաղաքային վարչութեան համար ձեռնտու է քայքայել այն քաղաքամասը, որը համարձակվում է պաշտպանել իր քաղաքացիական իրաւունքները...

Շատ պարզ է, որ եթէ 15—16 հասարակական կանանց բնակարաններ լինեն այդ քաղաքամասում, նրա շուրջը գտնվող բնակչութիւնը պիտի հեռանայ, անցնէ միւս քաղաքամասերը, գլխաւորապէս թուրքական թաղերը, ուր էժան են վարձագները։

Իսկ տեղիս մամուլը շատ թոյլ է վերաբերվում դէպի այդ խնդիրը։

«Каспій» թերթը, որ քաղաքային վարչութեան բերանն է, բնականաբար պիտի լռութիւն պահպանէ. իսկ «Баку»-ն ինչպէս քաղաքացիների ձայն՝ նա ոչ մի միջոցի առաջ չը պիտի կանգ առնէ, երբ տեսնում է, որ օրը ցերեկով խեղդամահ են լինում, անբարոյականութեան գիրկը նետվում տասնեակ հազարաւոր հոգիներ։

Մենք նորից կը վերադառնանք այդ խնդրին, երբ նոր տեղեկութիւններ կըստանանք։

Ս. Գարագաշ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՊԱՐԱԳԼՈՒԽՆԵՐԸ

Ժողովրդական ազատութեան ֆրակցիան, որ գործում է Պետական Դումայում, կատարելով ընտրութիւններ՝ հետևեալ կազմն է տուել այդ ֆրակցիային։ Նախագահ ընտրված է Միլիւկով, նախագահի օգնականներ՝ Ա. Շինգարեօվ և Ն. Նեկրասօվ, քարտուղար՝ Ս. Պետրովսկի և գանձապահ՝ Ն. Պանկեէվ։

Հոկտեմբերեանները առաջին նիստում չը կարողացան ընտրել իրանց համար ֆրակցիայի նոր կազմ. նախագահի պաշտօնի համար տրվել են երեք անուն՝ Ալէքսէենկօյի, Ռօձեանկօյի և ֆոն-Անրէպի, սակայն ոչ մէկն էլ չէ ստացել ձայների մեծամասնութիւն։ Երեքն էլ հրաժարվել են քուէարկութիւնից։ Ալէքսէենկօն աւելի ձախակողմեան է, քան միւսները, վայելում է յարգանք կուսակցութեան կողմից, բայց կուսակցութեան աջ թևը չէ համաձայնում նրա թեկնածութեան։ Ընտրութիւնները յետաձգվեցին մինչև նոր ընտրութիւն։ Հեռագիրը այսօր յայտնում է, որ հոկտեմբերեանները իրանց երկրորդ ժողովում եկել են համաձայնութեան և ընտրել են Ռօձեանկօյին։

Հոկտեմբերեանների մէջ նկատվող պառակտումները առիթ են տալիս հարց գնելու՝ թէ արդեօք հոկտեմբերեանները կունենան աջողութիւն Պետ. Դումայի նոր ընտրութիւնների ժամանակ։

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

V

Մոսկվա, 15 նոյեմբերի

> Задача художника состоитъ въ томъ, чтобы возбудить любовь къ предметамъ, которые онъ изображаетъ, и я не ставлю ему въ виду, если онъ ихъ прикраситъ. Искусство не есть изученіе данной дѣйствительности, а исканіе идеальной правды.
>
> *Жоржъ Зандъ.*

Հերթական այս նամակս նուիրում եմ կրթական այն հիմնարկութեան, որ թատրոն է կոչվում։

Թատրոնը ռուսաց մէջ, և թատրոնը հայերիս մէջ—դա երկու տարբեր հասկացողութիւններ են։

Թատրոնը ամենուրեք պէտք է ունենայ, ի հարկէ, միևնոյն բարձր, վեհ նշանակութիւնը, միևնոյն կրթիչ իմաստը. բայց ամբողջ ցաւը կայանում է նրանում, որ նրա գաղափարական վեհութիւնը տարբեր կերպով է հասկացվում զանազան ազգութիւնների մօտ, ժողովուրդների կեանքում։

Հեռու չը գնանք, Եւրոպային չը դիմենք, ինչպէս մենք այդ սովոր ենք անելու։ Ես վեցնում եմ ռուսներին և հայերին, որոնք այնքան սերտ կապերով շաղկապված են իրար հետ։

Ռուս ժողովուրդը վաղուց հասկացել, ըմբռնել է նրա մեծութիւնը, թատրոնի իմաստը. ռուս հասարակութիւնը գիտէ անաչառօրէն, խելացի և արդարացի կերպով գնահատել թատրոնի սպասաւորներին՝ դերասաններին։ Թատրոնը ռուս ժողովրդի մէջ պահում, պահպանում է իր գոյութիւնը միանգամայն ապահով կերպով, և հազուագիւտ են դէպքերը, երբ թատրոնի իմպրեսարիօները անաջողութիւնների հանդիպելիս լինեն, նիւթականի տեսակէտից մանաւանդ։ Ամեն տեղ, ամեն վայրում ռուս հասարակութիւնը ցոյց է տալիս իր աջակցութիւնը, իր եռանդուն և ակտիվ մասնակցութիւնը թատրոնական գործում։ Ռուսաց թատրոնները միշտ լցված են լինում ժողովուրդով։ Չը նայած այն հսկայական և մեծ հօնօրարին, որ թատրոնատէրերը վճարում են դերասաններին, նրանք ունենում են նաև իրանց մեծ շահը, օգուտը։ Թատրոնը, այսպէս ասած, շահեկան մեծ հիմնարկութիւն է ներկայացնում նրանց համար. թէև թատրոն պահելու գլխաւոր նպատակը չէ կայանում դրա մէջ, ի հարկէ։

Ուրիշ խօսքով, թատրոնը հացի նման կենսական պահանջ է ռուս ժողովրդի համար. գիտակցական, ըմբռնելի պահանջ...

Մասնաւորելով խօսքս՝ ես կանգ կառնեմ Մոսկվայի թատրոնների վրա միայն։ Իմ գրածները կը լինեն իբրև կցկտուր տեղեկութիւններ, իբրև թատերական թռուցիկ [illegible]ութիւններ. Թատրոնների վրա կարելի է ծանրանալ, ի հարկէ, աւելի մանրամասնօրէն և հանգամանօրէն, բայց դա ընդարձակ ուսումնասիրութեան նիւթ կարող է դառնալ առանձին տեսութեան մէջ...

Որևէ կասկածից դուրս է, որ Մոսկվայի թատրոնների մասին գրելիս նախ և առաջ պէտք է կանգ առնել Գեղարուեստական թատրոնի վրա, որի հռչակը տարածված է Ռուսաստանի սահմաններից դուրս, և նա յայտնի է նաև ամբողջ Եւրոպայում։

Մեզ մօտ, Մոսկվայում, ամենաուշ բացվում է Գեղարուեստական թատրոնը. հոկտեմբերի 14-ից սկսվեց սեզոնը հռչակաւոր վիպասան Դոստոեվսկիի «Братья Карамазовы» երկով, որ ներկաս թատրոնը վերածել է ներկայացման համար, յարմարեցրել է բեմին։ Սպասվում էր, որ մեծ հռչակ վայելող Գեղարուեստական թատրոնը կարդարացնէր հասարակութեան յոյսերը, տալով ռուս գրականութեան կոլոսալ մտքի տաղանդաւոր երկի հարազատութիւնը, նրա գողտրիկութիւնը, նրա իմաստը, նրա վեհութիւնը. կարծվում էր, որ այդ թատրոնը այս անգամ էլ կը լինէր իր դերում, կանգնած իր գեղարուեստական բարձրութեան վրա։ Մինչև իսկ հանգուցեալ Դոստոեվսկիի այրին՝ Գեղարուեստական թատրոնին ուղղած իր նամակի մէջ ցաւ յայտնելով, որ զառամութեան պատճառով անկարող է գալ Մոսկվա և ներկայ լինել այդ ներկայացմանը, յոյս է տածում, որ Գեղարուեստական թատրոնը կարող կը լինի արդարացնել իր յոյսերը, հասարակութեան սպասելիքները աջող խաղի և ներկայացման վերաբերեալ, առհասարակ։

Բայց... կարդացէք այն քննադատականները, որոնք լոյս տեսան այդ պիէսի ներկայացման առիթով։ Կարդացէք Սերգէյ Եաբլօնովսկիի, Ս. Մամօնտովի, «Русскія Вѣдомости» թերթի և այլոց ըեցենզիաները, դաժան և անողորմ կրիտիկան, նրանց յարձակումները Գեղարուեստական թատրոնի վրա... Բոլոր ըեցենզիաներն էլ գըտնում են, որ գեղարուեստական թատրոնը ներկայ դէպքում կատարեալ բարբարոսութիւն է կատարում՝ խուզելով և կրճատելով «դաժան տաղանդի» տիտան մտքի այդ հոյակապ արտադրութեան գեղեցիկ մասերը, որով նա զրկել է գեղարուեստական այդ աննման երկը իր բովանդակալից իմաստից, իր վեհութիւնից, իր խոշոր նշանակութիւնից...

— Գեղարուեստական թատրոնը կանգնած չէ իր կոչման բարձրութեան վրա,— ասում են նրանք։

— Գեղարուեստական թատրոնը նոյնպէս փոքրիկ հսօվ է,—ասում է Մամօնտով,

քայց այդ հումը գտնվում է իր անկման շրջանում...

Նոր, ընտիր, լաւ պիէսներ չը կան ներկայացման համար, դրամատիկական գրականութեան նորութիւնները բաւարարութիւն չեն տալիս Գեղարուեստական թատրոնին, և եթէ վերջինս դիմում է այդ ձեւերին, առում են ուրիշները, կարիքից, հարկից դրդված միայն...

Կարելի է, անշուշտ, ծանրանալ այդ երևոյթի ուրիշ պատճառների վրա էս, բայց դա մենք անկարող ենք անել լրագրական մի փոքրիկ յօդուածի մէջ։ Ցիշենք սակայն, որ հասարակութեան մեծամասնութիւնը շարունակում է իր յարգանքն ու համակրանքը տածել դէպի Գեղարուեստական թատրոնը, դէպի նրա ղեկավարները... Արդէն քանիերրորդ անգամն է, ինչ խաղացվում է այդ պիէսը, և ամեն անգամ թատրոնը լցված է լինում հասարակութեամբ. գոնէ այդպէս են յայտարարում թերթերը և Գեղարուեստական թատրոնը (всѣ билеты проданы)։

Մենք այստեղ անկարող ենք չը յիշել այն, որ ամեն մի երևոյթ իր բացասական կողմերի հետ ունենում է նաև դրական կողմեր։ Գեղարուեստական թատրոնի համար ներելի են թերութիւնները, եթէ ի նկատի ունենանք այն խոշոր ծառայութիւնները, որ նա շարունակում է մատուցանել ռուս գեղարուեստասէր հասարակութեան։ Բաւական է յիշել, որ Ստանիսլավսկի և Վլ. Նեմիրովիչ-Դանչենկօ բարոյական և նիւթական ոչ մի միջոց չեն խնայում իրանց թատրոնի բարգաւաճման և ծաղկման համար։ Եւ պէտք է ասել, որ նրանք հասել են իրանց նպատակին՝ կատարելագործելով թատրոնը գեղարուեստի վերջին խօսքով, եթէ ի նկատի չունենանք վերջին թերութիւնները...

Յիշեցէք, պարոններ, որ Մետերլինկի «Կապոյտ Թռչունի» համար պատրաստած դեկօրացիաները 200,000 րուբլու չափ մի խոշոր գումար է նստել թատրոնի վրա։

— Իսկ հօնօրարը...

Դա էս մի պատկառելի գումար է կազմում։

Յիշեցէք, վերջապէս, որ Գեղարուեստական թատրոնը կատարեալ ուխտատեղի է ռուս հասարակութեան համար։ Գիշեր-ցերեկ մաշում են նրա դռները, և չը նայած դրան, շատերը մնում են առանց տոմսակների, շատերը ձեռնունայն վերադառնում են իրանց տները... մինչև իսկ հայհոյելով թատրոնի ադմինիստրացիային, որ նա անկարող և անզօր է գտնվում բաւարարութիւն տալու բոլորին։ Իսկ դա հնարաւոր և կարելի կը լինի այն դէպքում միայն, երբ կիրագործվի նրա վաղուցվայ փայփայած իղձը, նրա պրօեկտը, նրա ցանկութիւնը, այսինքն, երբ կը հիմնվի ժողովրդական գեղարուեստական խոշոր և մեծ թատրոնը, որ կենսական պահանջ է դարձել հասարակութեան համար։

Ո՛չ. Մոսկվայի Գեղարուստական թատրոնը ապրում է, և դեռ կը շարունակէ երկար ապրել ռուս ժողովրդի կեանքում իր փայլուն դէմքով, իր փառաւոր ներկայով... Ես չեմ հասկանում ռուսաց թատրօն, առանց Մոսկվայի Գեղարուեստական թատրօնի, առանց մի հիմնարկութեան, որ կազմում է ռուս գեղարուեստական մաքի թագն ու պսակը, նրա գեղեցիկ զարդն ու հմայքը...

Գեղարուեստական թատրօնը ներկայ սեզօնում, որպէս նորութիւն, ի միջի այլոց, կը ներկայացնէ Կնուտ Համսունի «У жизни въ лапахъ» պիէսը. իսկ «Царь Θеодоръ Іоанновичъ»-ը, որ խումբը խաղաց նոյերս, թւով 200-րդ անգամ էր։

—

Այժմ թոյլ տուէք մի քանի խօսք ասել մնացած թատրօնների մասին։

Այստեղ մեր առաջին խօսքը պատկանում է Կայսերական Մեծ և Փոքր թատրօններին։

Մեծ թատրօնը, ուր օպերաներ են ներկայացվում, գրեթէ ամեն օր լիքն է լինում ժողովրդի անհագին բազմութեամբ. մանաւանդ, եթէ օպերաները տրվում են հռչակաւոր երգիչներ Շալեապինի կամ Սօբինօվի մասնակցութեամբ։ Սովորական երևոյթ է մայրաքաղաքի կեանքում այն հանգամանքը, թէ ինչպէս հասարակութիւնը օրերով հերթապահութիւն է անում թատրօնական կասսայի մօտ, թէ ինչպիսի կռիւներ և թիւրիմացութիւններ են տեղի ունենում տոմսակներ գնելու հողի վրա. յաճախ ոստիկանութիւնը ստիպված է լինում միջամտել այդ բանին, ինչպէս այդ պատահեց Շալեապինի մասնակցութեամբ տրվող «Русалка» օպերայի տոմսակների վաճառման ժամանակ։

Ի դէպ յիշեմ նաև այն ինցիդենտը, որ պատահեց այդ օպերայի ժամանակ՝ Շալեապինի և դիրիժեօր Ավրանեկի միջև։

Յայտնի է, որ Շալեապին, անբաւական Ավրանեկից, օպերան թողեց կիսատ և հեռացաւ բեմից՝ առարկելով, որ անկարող է երգել Ավրանեկի ղեկավարութեամբ։ Սկանդալը ակներև էր. նրան համոզում էին երգել մինչև օպերայի վերջը, իսկ հասարակութիւնն օվացիաներ էր սարքում իր սիրելի երգչին. վերջապէս, շատ մեծ դժուարութեամբ կարելի է լինում հանգստացնել և համոզել Շալեապինին, որ նա աւարտէ օպերան. այդպէս էլ լինում է։ Բայց Շալեապին չէ բաւականանում դրանով, այլ պահանջում է թողնել Կայսերական բեմը ընդմիշտ։ Ինցիդենտին միանգամայն վերջ տալու նպատակով Պետերբուրգից գալիս է Կայսերական թատրօնների դիրեկտոր Տելեակովսկի և համոզում Շալեապինին մնալ Կայսերական բեմի վրա. վերջինս, քիչ յամառելուց յետոյ, տալիս է իր համաձայնութիւնը, ի հարկէ։ Բայց բաւարարութիւն է տրվում նաև նրա կապրիզներին. օրինակ Պետերբուրգից հրաւիրվում է դիրիժեօր Կուտսը՝ Նիկիշի աշակերտը։

Մայրաքաղաքի մամուլը մանրամասն քննելով այդ դէպքը՝ եկաւ այն եզրակացութեան, որ Շալեապին, 100,000 ր. հօնօրար ստացող այդ անձը, իրաւունք չունէր, յամենայն դէպս, ընդհատելու օպերան և հեռանալու բեմից։ Մամուլը ուղղակի դատապարտեց Շալեապինին այդ անտակտ և վայրենի վարմունքի համար։ Մի աղաղակցի և անկողմնակալ վճիռ...

Խիստ հետաքրքրական է այն հանգամանքը, որ Շալեապին, վերջ ի վերջոյ, խելքի գալով, ներողութիւն խնդրեց Ավրանեկից իր ագեղ վարմունքի համար...

Փոքր թատրօնում ներկայացումներ տրվում են յայտնի իշխ. Իւժինի ղեկավարութեամբ։

Տեղի սղութեան պատճառով անկարող ենք կանգ առնել երկրորդական թատրօնների վրա, որոնց թիւը շատ մեծ է։ Կասենք միայն, որ թատրօնական սեզօնը ուղղակի եռում է, իսկ ռուս հասարակութիւնը սիրով յաճախում է թատրօնները։

Խիստ առատաձեռն է մայրաքաղաքի հասարակութիւնը մանաւանդ հռչակաւոր անձանց վերաբերմամբ, որպիսիք են Արտուր Նիկիշ, Բատտիստինի, Գոֆման, Դիըզուր, Դունկան, Դուզէ, Զիգֆրիդ Վագներ (աշխարհահռչակ կոմպօզիտորի որդին), Շալեապին, Սօբինօվ, Կավալերի, Վեալցեվա, Գանինա, Պլեվեցկայա և ուրիշները...

Իսկ հայ հասարակութիւնը... Հայ թատրօնը... Կարիք չը կայ խօսելու այդ մասին, քանի որ նրա անցեալն ու ներկան քաջ յայտնի են ամեն մի ընթերցող հայի։ Բայց աւելի պարզ բնորոշելու համար՝ թէ հայ թատրօնը ներկայումս ինչ է ներկայացնում իրանից՝ թոյլ տուէք խօսել հռչակաւոր կոմպօզիտոր Ռուբինշտէյնի լեզուով, որ մի ժամանակ ռուս թատրօնի վերաբերեալ ասել է հետևեալը.

Прежде вездѣ были, большею частью, маленькіе некрасивые концертные залы и театры, но великіе артисты; теперь же вездѣ, большею частью, громадные, блестящіе концертные залы и театры, но...

Ա՜խ, հայեր, հայեր... Ոսկու-Զօն

ՄԵԿՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐՕՏ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Վեհափառ Մատթէոս Բ. Կաթողիկոսը Պետերբուրգից սկսած մինչև հայրապետական գահ բարձրանալը, որտեղից անցել է, հազարաւոր մարդկանց առաջ քարոզել, շեշտել ու պահանջել է կանօնապահութիւն, և դրանով վկայել է, որ իր օրով խիստ օրինապահութիւնը պիտի գայ շինելու, կարգի բերելու, ամրացնելու այն ամենը, ինչ որ քանդվել, քայքայվել ու աւերվել է անկանօնութիւնից և իրաւազանցութիւնից։

Այս պատճառով կրկին ու կրկին մեկնութեան կարօտ են մնում յետագայ խնդիրները.

1) Ինչպէս եղաւ, որ Թիֆլիսի առաջնորդը շրջաբերականներով պատուիրում էր ընտրել թեմական պատգամաւորներ՝ Ներսիսեան դպրոցի համար հոգաբարձուներ և վերստուգող յանձնաժողով ընտրելու նպատակով։ Շատ տեղեր այդ նպատակով ընտրութիւնները կատարվելուց յետոյ, յանկարծ լոյս է տեսնում մի շրջաբերական, որով փոխվում է պատգամաւորների իրաւունքների սահմանը և որով յայտարարվում է՝ թէ պատգամաւորները պէտք է նաև թեմական խորհրդի ու թեմական վերստուգող յանձնաժողովի անդամներ ընտրեն։

Չէ՞ որ օրինական կանօնապահութիւնը պահանջում էր, որ բեկանվէին այն ընտրութիւնները, որոնք տեղի էին ունեցել առաջ։ Այլապէս պարզ է, որ ծուխից ընտրված պատգամաւորը ոչ մի իրաւունք չունի կատարելու այնպիսի քայլ, ընտրութիւն, որ լիազօրված չէ եղել նրան ընտրութեան ժամին։

Ինչո՞ւ առաջնորդարանն այն ժամանակ մի ջօյներ ձեռք չառաւ այդ կանօնազանցութիւնը ուղղելու, թէպէտ որքան յիշում ենք, այդ մասին նոյնիսկ և պահանջ դրվեց մամուլի միջոցով։

2) Թեմական պատգամաւորները, գրեթէ, ոչ մի տեղ չէին ընտրված այնպէս, ինչպէս պահանջում էր Հայրապետի կողմից տրրված «Ժամանակաւոր հրահանգի» 16-րդ յօդուածը։ Հետևապէս՝ մի՞թէ մէկը, որ չէ ընտրրված հրահանգի սահմանած պայմաններով, կարո՞ղ է արդեօք օգտվել հրահանգի ընձեռնած իրաւունքներով։ Այս մասին առանց մամուլի և կամ ուժ և իցէ կողմից յիշելու, մի՞թէ առաջնորդարանը չը պէտք էր յանուն կանօնապահութեան և օրինաւորութեան ինքն հարց յարուցած լինէր և պահանջ դրած կատարված անկանօնութիւնը հարազատութեամբ ու ճշդութեամբ ուղղելու մաքով։

3) Թեմակալ առաջնորդը պաշտօնական գրութիւններով հրաւիրել էր ընտրված պատգամաւորներին գալ հաւաքվել Թիֆլիս—ինչպէս և էն առաջ յայտարարել էր— Ներսիսեան դպրոցի համար հոգաբարձուներ և վերստուգող յանձնաժողովի անդամներ ընտրելու։ Բայց երբ հաւաքվում են, նիստի ժամանակ ձեռնամուխ են լինում այնպիսի խնդիրների լուծման և այնպիսի ընտրութիւնների, որոնց մասին բնաւ չէր եղել յիշատակված պաշտօնական հրաւիրագրի մէջ։ Սա նախ հակասութիւն է «Հրահանգի» պահանջի և ապա դրանով իրաւազանցութիւն է գործվել, երբ բոլոր պատգամաւորները անխտիր («Հրահանգից» առաջ թէ յետոյ ընտրված) մասնակցել են այնպիսի ընտրութիւնների, որոնց վերաբերմամբ, պատգամաւորների որոշ մասը —իրան ընտրող ծխից չէ եղել լիազօրված։

Առաջնորդը կամ պատգամաւորական ժողովը ինչպէս է եղել որ այս հարցի մասին ոչ մտածել են և ոչ վճիռ կայացրել։

4) Թեմական պատգամաւորների ժողովը նկատում է, որ դպրոցի հոգաբարձութիւնը անհագին չափերով խախտել է հաստատված նախահաշիւը, որ դպրոցը դրել է ծանր պարաքի տակ, որ վերջապէս քանդել է կտակների պայմանները. արդ թեմական ժողովը իրաւունք ունէ՞ր այդպիսի պարզ վեղծումները, օրինազանցութիւնը անպատիժ թողնելու։ Միթէ այս խնդիրները նուազ արժէք ունեն, քան 13,000 ր. խնդիրը։

Եւ այսպէս՝ Թիֆլիսում կայացած պատգամաւորների ժողովը, աչք գցելով կամ արմատական միջոցներ ձեռք չառնելով հոգաբարձութեան կողմից գործված իրաւազանցութիւնների ու զեղծումների նկատմամբ՝ հրապարակի վրա դրեց մի կացութիւն, որ սպասում է և կարօտ է մեկնութեան։

Ա. Ց. Մ.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆ

Իրաւագէտը՝ լուրջ կերպով աշխատելով կատարելագործվել ովկիանոսի նման խոր ու լայնատարած իր մասնագիտութեան մէջ՝ դառնում է Դեմօսթենէս, Կիկերօն, Գամբետա, Մակլակով։

Անդամահատ ու վիրահատ բժիշկը՝ ձգտելով մեծ ջերմեռանդութեամբ դէպի կատարելագործութիւն՝ ներքին և արտաքին վէրքեր աջողութեամբ է կտրում ու բուժում և ձեռք բերում Բիլրոտի, Քօխերի, Սքլիֆասօվսկիի հռչակը։

Փիլիսոփան՝ երկար տարիներ մեծ տոկունութիւնով ուսումնասիրելով երկինքը և երկիրը, հոգին և մարմինը՝ դառնում է Սօկրատ, Կանտ, Տօլստոյ։

Միկրօբագէտը, աչքի չերևացող մանրակազմերի կեանքը լուրջ ուսումնասիրողը, ձգտելով կատարելագործվելու իր՝ անխոնջ աշխատանք պահանջող՝ մասնագիտութեան մէջ, դառնում է Պաստէր, Մեչնիկօվ, Ռու, Կօխ, Էրլիխ։

Քաղաքագէտը, գիշեր ու ցերեկ աշխատելով՝ լաբիրինտային հանգոյցներ քակելում ու կազմելում, վարժութիւններ անելով՝ դառնում է Կաւուր, Բիսմարկ, Բիկօնսֆիլդ։

Զինուորականը՝ մեծ լրջմտութիւնով ու տոկունութիւնով աշխատելով՝ դիմում է անդադար դէպի կատարելագործութիւն, և՝ զարգացնելով իր մէջ ջերմ հայրենասիրութիւնն ու պատերազմական տաղանդը՝ դառնում է Աղէքսանդր Մակեդօնացի, Անիբալ, Յուլիոս Կեսար, Նապօլէօն, Սուվօրօվ, Մօլտկէ։

Բնագէտը բոլոր իր կեանքը նուիրելով բնութեան ուսումնասիրութեան, մանրակրկիտ հետազօտութեան հողի, օդի, բոյսերի, զեռունների, որդերի, թռչունների, չորքոտանիների և մարդու՝ դառնում է Լավուազիէ, Դարվին, Հումբոլդտ, Մենդելէեվ։

Ամեն մի մարդ, ով նորմալ, կանօնաւոր դրութիւն ունի՝ կարող է անխոնջ աշխատասիրութեամբ, ուսուցիչների ղեկավարութեամբ և կամ հետևողական ինքնակրթութիւնով զարգանալ ու առաջադիմել իր բոլոր կեանքում և դառնալ իր ընտրած մասնագիտութեան մէջ շատ օգտակար անձն հասարակութեան համար։

Ընդունակութիւն աշխատելու՝ որոշ չափով ամենայն նորմալ մարդու մէջ կայ. և ով ընդունակ է աւելի շատ աշխատելու իր ընտրած մասնագիտութեան մէջ, նա էլ աւելի շատ գիտենալու բաղդը կունենայ, ուրիշ խօսքով նա աւելի շատ օգուտ կարող է տալ հասարակութեան և դասվել տաղանդաւորների շարքում։

Տաղանդի զարգացման աստիճանը կախված է աշխատասիրութեան աստիճանից։ Ծուլութիւնը ամեն ընդունակութիւն և տաղանդ սպանող է։

Աւստրիական Լեհաստանում՝ Լեմբերգ (սա Լվօվ էլ է կոչվում) քաղաքում բնակվում է Թօրօսօվիչ՝ մեծ հռչակ ունեցող գիտնական հոգևորականը, որին Վարշավայի լեհերը գրեթէ ամեն տարի հրաւիրում են՝ Վարշավայի կաթօլիկ եկեղեցիներում քարոզելու համար։

Հռետոր Թօրօսօվիչը, շատ սիրված լինելով վարշավացի լեհերից, քաղաքը մուտք է գործում՝ մեծ յարգանք վայելելով դիմաւորողների անհագին բազմութիւնից։ Չը նայելով որ մեծ քարոզիչը այդպիսի յարգանքներից իսպառ խոյս տուող է, սակայն աշակերտելու մեծ սէր ունեցող ժողովուրդը չէ կարող ուրիշ կերպ ընդունել իր տաղանդաւոր ուսուցչին, որը տաղանդաւոր հետևող է Քրիստոսի։

Ո՛ր եկեղեցում նշանակված է լինում նրա քարոզը՝ այնտեղ ժողովուրդը խուռն բազմութեամբ է դիմում՝ տեղ գտնելու համար։ Այսպէս Թօրօսօվիչը երկու ամիս անդադար բարոյապէս և մտաւորապէս կերթում է ժողովրդի բոլոր խաւերին Վարշավայում։ Բոլոր դասակարգի ուսումնարանների երկու սեռի սովորողներին էլ առանձին քարոզներ է խօսում։

Պէտք է տեսնել թէ՝ Վարշավայի բոլոր լեհացի քահանայք ինչպիսի լրջմտութեամբ և ուշադրութեամբ լսում են իրանց հայազն, բայց լեհացած, մեծ հոգևորականին։ Վարշավայի ո՛ր եկեղեցին էլ մտնէք, կը տեսնէք տաղանդաւոր լեհացի քահանաներին, որոնք ջերմեռանդ հետևողներ են Թօրօսօվիչին և իրանց տաղանդաւոր քարոզիչ ընկերներին։

Որքա՛ն բաղդաւոր է Վարշավայի լեհ ժողովուրդը, որ ամեն օր առաջադիմում է բարոյապէս և մտաւորապէս իր աշխատասէր և ուսումնասէր հոգևորականութիւնով։

Անփորձ ընթերցողը կարող է ինձ հարցնել թէ՝ միթէ հոգևորականը կարող է 20-րդ դարում կրթել աշխարհականին բարոյապէս և մտաւորապէս։ Չէ՞ որ նրա նիւթերի աղբիւրը գլխաւորապէս Քրիստոսն է, Քրիստոսի Աւետարանն է։ Իսկ աշխարհականները իրանց պաշարները ստանում չեն անհուն, անյատակ գիտութիւններից։

Քրիստոսի փիլիսոփայութիւնը կայանում է հետևեալում.

1. Յաւիտենական առաջադիմութիւն բոլոր գիտութիւններում։ (Եղերո՛ւք կատարեալ, որպէս Հայրն ձեր Երկնաւոր կատարեալ է)։

2. Զարգացնել մեր մէջ սիրոյ զգացմունքը—մարդասիրութիւնը այնքան, որ կարողանանք սիրել ու յարգել մարդկանց այնպէս, ինչպէս սիրում ու յարգում ենք մեզ։

3. Սիրել ու յարգել Երկնաւոր Հօրը աւելի՝ քան մեզ։

Ուրեմն, սիրել գիտութիւններ, սիրել մարդկանց և սիրել Աստուծոյ՝ մաքերով կարելի է ամփոփել Քրիստոսի փիլիսոփայութիւնը, այսինքն անուանել սիրոյ վարդապետութիւն։ Ինչպէս ամեն մի մարմնի մէջ կայ կցման ոյժ այնպէս էլ պէտք է աշխատել զարգացնել սիրոյ զգացմունքը ամեն մի մարդու մէջ, որովհետև արդէն մի որոշ չափով սիրոյ զօրութիւնը իւրաքանչիւր մարդու մէջ կայ, միայն մէկի մէջ նա գտնվում է քնած դրութեամբ, երկրորդի մէջ թոյլ գործունէութեամբ, երրորդի—ուժեղ գործողութեամբ։

Քրիստոսի վարդապետութեան դերը կայանում է միշտ ուսումնասիրելում գիտութիւնները՝ սովորելու և սովորեցնելու նպատակով, մարդկանց մօտեցնելու իրար, նրանց մէջ զարգացնելով միշտ սիրոյ միացնող զօրութիւնը։

Հոգևորականը այն ժամանակ մասնագէտ կարող է կոչվել, երբ իր կէտ նպատակը գիտութիւնները միշտ ուսումնասիրելն է՝ մի կողմից, և միշտ իր և ուրիշների մէջ սիրոյ զօրութիւնը զարթեցնել ու զարգացնելն է՝ միւս կողմից։

Այս մեծ գործը՝ իր պաշտօնում ու իր շրջանում գլուխ բերող հոգևորականը մեծապէս արժանի է ամենայն յարգանքների։ Եւ ուր հոգևորականների թիւը շատ է, ինչպէս օրինակ Թիֆլիսում, այնտեղ համերաշխութիւնը անհրաժեշտ է, որպէսզի ոչ ոք ընդհանուր ուղղութիւնից չը շեղվի, մանաւանդ երբ հոգևորականները միակերպ և միաչափ ուսեալ չեն։

Մասնաւորելով խօսքս Թիֆլիսի բոլոր կարգակից քահանաներին, պարտք եմ համարում ինձ հետևեալ խորհուրդը տալու նրանց՝ մասնագէտ հոգևորական դառնալու համար։

Թիֆլիսում կան 52 քահանայ և 25 եկեղեցի։

52 քահանաներից երկուսը համալսարանական են, 4-ը ճեմարանական, 22-ը սեմինարիաւարտ և 25-ը ոչ սեմինարիաւարտ։

Խորապէս ուսումնասիրել Աւետարանը և նոյնը ամեն կիրակի ու տօն օրերին քարոզել ժողովրդին 25 եկեղեցիներում՝ ըստ իս, սրբազան պարտք է։

Ի՛նչ է թէ Թիֆլիսը հետևէր Վարշավային, ու երբեմն մի քանի ամսով հրաւիրէր՝ թոյլտուութեամբ հոգևոր իշխանութեան՝ մեր մէջ եղած յայտնի քարոզիչներին։ Այն ժամանակ հաւատացած եմ, որ Թիֆլիսի 52 քահանաներն էլ առիթ կունենային քարոզչական իրանց ասպարեզում աւելի շատ առաջադիմելու և աւելի կենդանութիւն ներշնչելու իրանց քահանայական լսարանին և 25 եկեղեցիների ժողովուրդներին։

100,000 հայ ունեցող Թիֆլիսին կը վայելէ Կովկասի և Ռուսաստանի բոլոր հայերին բարի օրինակ լինելու։

Սրապիոն ք. Սամուէլեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Կովկասի Փոխարքան բաւարարութիւն տուեց Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան միջնորդութեանը և թոյլատրեց Աւճալսկայա փողոցը անուանել այսուհետև Չերքեզովսկայա։

◆ Համաձայն խնդրագրի, պաշտօններից արձակվում են Թիֆլիսի վրաց ազնուականութեան պարագլխի օգնական Գ. Բագրատիօն-Մուխրանսկին և Բօրչալուի գաւառական պարագլխի օգնական իշխան Գ. Մելիքօվ։ Առաջինի փոխարէն առաջիկայ քառամեայ պաշտօնավարութեան համար նշանակվում է իշխան Ի. Բարաթօվը։

◆ Այն մասնաժողովը, որ ընտրվել էր ֆիլօկսերայի դէմ կռիւ մղելու համար, իր աշխատանքների շրջան՝ Կախէթը բաժանել է մի քանի րայօնների, ուր կուղարկվեն այս ձմեռ մի քանի ինստրուկտօրներ և այգեպաններ տեղերում գործելու համար։ Ցիշեալ անձինք նաև դասախօսութիւններ են կարդալու ազգաբնակութեանը ֆիլօկսերայի և նրանից պաշտպանվելու միջոցների մասին։

◆ Նոյեմբերի 24-ի գիշերը, Թիֆլիսում խուզարկութիւններ կատարվեցին մի քանի անձերի մօտ՝ «Գիւզատնտես» շաբաթաթերթի խմբագիր Ա. Աթանասեանի բնակարանում, «Խաթաբալա» լրագրի խմբագրատանը և տեղական մամուլի մէջ գործող Ցար. Գասպարեանի մօտ։ Վերջին նաև կալանաւորվել է մի քանի ժամով և բաց թողվել։

◆ Թիֆլիսում վախճանվեց ուսուցիչ Վահան Գաբրիեանը։ Հանգուցեալը մասնագէտ էր լեզուաբանական խնդիրներում և հետաքրքրվում էր հայկական բանասիրութեամբ։ Նա հետևում էր եւրոպական լեզուագիտական գրականութեանը և ծրագրել էր մի քանի աշխատութիւններ, որոնց չը կարողացաւ վերջացնել իր ստացած ծանր հիւանդութեան պատճառով։

◆ Պարիզում հրատարակվում է «Մէշուէրէթ» կամ «Սահմանադրական» վերնագրով մի ֆրանսերէն հանդէս, որ օսմանեան արմատական կոչված կուսակցութեան օրգանն է և որի խմբ.-հրատարակիչն է Շէրիֆ փաշան, որ Ստօկհօլմում օսմանեան դեսպան էր։ Շէրիֆ փաշան, որ «Երիտասարդ թիւրքերի» կամ «Միութիւն և Առաջադիմութիւն» կոչված կուսակցութեան հակառակ Օսմանեան Արմատական կուսակցութեան լիդէրն է, վերջերս ֆրանսիական թերթերում և գլխաւորապէս «La Revue» հանդէսի մէջ հրատարակեց մի շարք յօդուածներ, մերկացնող «Երիտասարդ-Թիւրքերի» գործունէութիւնը, ցոյց տալով նրանց իբրև Աբդիւլ-Համիդի գործերի շարունակող։ Այժմ նա սկսել է հրատարակել և «Մէշուէրէթ» անունով ինքնուրոյն հանդէսը, որից մի օրինակ ուղարկել է և մեր խմբագրութեան։ Վերջին, նոյեմբերի 1-ի համարում տպված է, որ Կ. Պօլսի զինուորական ատեանը դատապարտել է Շէրիֆ փաշային մշտնջենական բանտարկութեան, ի բացակայութեան նրա։ Այդ դատավճիռը Շէրիֆ փաշան նկատում է իբրև վրէժխնդրութիւն «Երիտասարդ-Թիւրքերի» կողմից, որոնք չը դիմանալով նրա մերկացումներին, կամեցել են այդ ձևով ազատվել իրանց կուսակցական և գաղափարական հակառակորդից։ Իր հանդէսի մէջ Շէրիֆ փաշան իրաւացի կերպով յանդիմանում է օսմանեան պարլամենտի դաշնակցական հայ պատգամաւոր Զոհրաբ էֆէնդիին, որ աշխատում է լաւ գոյներով նկարագրել հայերի վիճակը նոր րեժիմի ներքոյ, որպէսզի դրանով վարկաբեկած չը լինի «Երիտասարդ-Թիւրքերին»։

◆ Կ. Հ. Բ. Ընկ. Խորհուրդը խնդրում է մեզ յայտնել, որ ստացել է Գրիգոր ա. ք. Մանդակունու միջոցով հետևեալ նուիրատուութիւնները յօգուտ ընկ. միջոցներով պահվող դպրոցների. Աստուր Ցարութիւնեանից 2 ր., Արշակ Միրաքեանից 50 կ., Տիգրան Չերքեզեանից 1 ր., Գէորգ Ցարութիւնեանից 1 ր., Երուանդ և Աննա Ցարութիւնեաններից 2 ր.։ Յօգուտ ընկ. ճաշարանի.— Պատուական Ոսկանեանից 1 ր., Յակոբ Սարգսեանից 50 կ.։ Ընդամենը 8 ր.։ Ընկ. Խորհուրդը յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը վերոյիշեալ նուիրատուներին։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը որոշեց դեկտեմբերի 6-ից, մարդկանց համար անցուդարձի երթևեկութիւն բանալ Մուխրանեան կամուրջի վրա մի կողմով։

◆ Նոյեմբերի 29-ին, 30-ին և 31-ին մահմեդականների «Ղուրբան-բայրամի» օրերն են, երբ բոլոր մահմեդական ծառայողները ազատվելու են աշխատանքներից։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետի թոյլտուութեամբ բարերար մարդկանցից օգնութիւն է խնդրում այրի Աննա Էլիարօվան, որ ապրում է իր թոռների հետ Բեհբութեան նրբափողոցում, № 5 տանը։ Էլիարօվան 75 տարեկան է։

◆ Դեկտ. 3-ին, երեկոյեան ժամը $7^1/_2$-ին, երկրագործութեան դեպարտամենտի կովկասեան լիազօրի դիւանատանը տեղի կունենայ ռուսական պտղաբուծութեան ընկերութեան կովկասեան բաժանմունքի նիստը, ուր Պրօստօսերդօվը կը կարդայ Անդրկովկասի խաղողի բժշկական տեսակների մասին։

◆ Բօրչալուի գաւառի Եկատերինենֆելդ գաղութում 2,000 դեսեատին տարածութեան վրա երևացել են դաշտամկներ։

◆ Դեկտ. 12-ին, «Կրուժօկում» տեղի կունենայ երեկոյթ, որի արդիւնքը կը յատկացվի Երեւանի Խնամատար Ընկերութեանը։

◆ Որոնվում է Թիֆլիսից անյայտացած Հայկանուշ Մարտիրեանցը։

◆ Թիֆլիսում ալիւրավաճառ Տէր-Աւագեանը, այս օրերս զանազան ֆիրմաներից գնելով 40—50 հազար րուբլու ապրանք և ֆիրմաներին տալով մուրհակներ, անհետ կորել է Թիֆլիսից, նախօրօք իր ֆիրման յանձնելով Սարդարեանին։ Ոստիկանութեան կարգադրութեամբ ապրանքները գրաւված են, նաև միջոցներ են ձեռք առնված կալանաւորելու Տէր-Աւագեանին։

◆ Վրացի.—«Մշակի» երեկոյ համարում [illegible] մի վրիպակ [illegible] «մահմեդական» [illegible] պէտք է լինի «մահմեդական դեմն»:

ՌՈՒՍԻԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Վ. Բ. Զաչկոյաւ և Նոր. Ֆիրման [illegible]

◆ [illegible]

◆ [illegible] 23-ին [illegible] VI գումարման [illegible] 10, VII-ում 20, XI-ում 5, III-ում 23 անդամ [illegible]

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ստացանք Պող. Թումանեանի կազմած [illegible] 1910 թ., գինն է մի ռուբլի.

[illegible]

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Դերասան Մուրոմցեվը ներկայ տարւայ [illegible] «Դոն-Ժուան Աւստրիական» պիէսը հինգ գործողութեամբ.

Դա նոր պիէս չէ: Ունի հերոսական-արկածախնդրական կտորներ, որոնք տպաւորութիւն են գործում հանդիսականի վրա:

Պիէսի գլխաւոր հերոսն է Կարլ V կայսրի որդի Դոն-Ժուանը (Մուրոմցեւ), որը չը գիտէ իր ծագումը, որովհետև նրանից թագցրել են այդ հանգամանքը նրան մենաստան տալու նպատակով: Բայց Դոն-Ժուանը ամենևին հակումներ չունի վանական կեանքով ապրելու և զգում է իր մէջ միայն աշխարհական ձգտումներ: Եւ նա անձնատուր է եղել իր բնական հակումներին: Նա սիրահարվում է մի աղջկայ վրա, որին պատահաբար սիրում է և կայսր Ֆիլիպ Երկրորդը, նրա եղբայրը, և այդտեղ առաջ է գալիս մի պայքար երկուսի միջև: Դոն-Ժուանը չը գիտենալով թէ նրա մրցակիցը կայսրն է, իր եղբայրը, ընդհարվում է նրա հետ: Շատ ուշ պարզվում է նրա համար իր ով լինելը և նա նուիրում է իրան զինւորական պալատական կեանքի և պաշտօնավարութեան:

Մուրոմցեվը Դոն-Ժուանի դերում բազմաթիւ առիթներ ունէր ապաւորութիւն գործելու հանդիսականի վրա և ծափեր խլելու նրանից: Նա ստացաւ և մի քանի պսակներ և նուէրներ: Մուրոմցեվ սիրում է ճոռոմաբան, ինքնահաւան փքուն ձևով խօսել և ներկայ դերը տալիս էր նրան կարողութիւն փայլել իր դերակատարութեան մէջ:

Միւս խաղացողներից աչքի էին ընկնում իրանց կատարումներով Պօկրովսկին՝ Դոն-Կվեսադայի, և Գօլօդնօվա՝ վանական փոքրաւոր Պաբլօյի դերերում: Դերասանուհի Զարովա բաւականաչափ նիւթ չունէր իր դերի մէջ (Ֆլօրինդա) աչքի ընկնելու:

Թատրոնը ծայրից ծայր լիքն էր:

Բռնված էին նաև նուագախմբի տեղերը:

Սիրող

ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Այս օրերս օպերային խումբը առաջին անգամ կը ներկայացնէ Թիֆլիսի երաժշտական դպրոցի նախկին վերատեսուչ Իպպօլիտօվ-Իվանօվի «Դաւաճանութիւն» օպերան:

◆ Այսօր Ժողովրդական Տանը հայկական թատերասէրների խումբը կը ներկայացնէ առաջին անգամ հայ բեմի վրա «Դարբին Գեավէ», դրամա 5 գործ., հեղ. Շամսադին Սեամի-բէյի, թարգմանութիւն Գ. Աւետեանի:

◆ Երկուշաբթի օրը հայ դերասանական խումբը կը խաղայ «Ցիմար» պիէսը:

◆ Դերասանուհի Աղամեանի բենեֆիսին դեկտ. 6-ին խաղացվելու է «Ռոմեօ և Ջիւլիէտտա» պիէսը:

◆ Տրուցցիի ցիրկը հետզհետէ գրաւում է ցիրկ սիրող հասարակութիւն: Առանձնապէս աչքի են ընկնում ինքը Տրուցցին իր մարզված ձիերով, լարախաղաց Կօրէլի երեք քոյրերը, 6 հոգուց բաղկացած Լեաս ընտանիքի ներկայացումները և այլն:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳ. ԼՈՒՐԵՐ ՏԱՐՕՆԷՆ

Մուշ, 9 նոյեմբերի

Վանեցի Տաճատ վարդապետը—Մշոյ Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ Գարմէնը այսօր հասարակ Գարմէն է, այսօր սովորական մարդ է... Վերջապէս, կազմակերպութեան բիւրօյի կողմից նրան գրաւոր գեկուցում է արված հեռանալ Մուշից: Ս. Զաւարեան նոյեմբերի 7-ին շրջանային ժողովի մէջ՝ վերջապէս պարզապէս հրատարակեց. «Սրանից յետոյ Գարմէն բոլորովին հեռացված է մեր շարքերից»:

Գարմէնը այլևս ընկեր չէ... Բայց ինչ օգուտ տարօնցիին, քանի որ ռճիրը գործված վերջացած է... քանի որ խարդախութեան, անբարոյականութեան սերմերը ցանված են նոյնիսկ մատաղ սերնդի դաստիարակութեան սրբազան վայրերում—վարժարանների շէմքերում...

Գարմէն ունենալով մեզ անհասկանալի՝ ներքին առելութիւն ազգային վարժարանների տեսուչ Զաւարեանի դէմ՝ առաջացրեց անջատողական գաղափարներ, որից յետոյ դաշտեցիք սկսան առանձին աշխատել, սասունցիք՝ առանձին, նոր տեսուչ պահանջել, մշեցիք՝ կատարելապէս չենթարկվել ընդհ. տեսչին և այլն, և այլն, բոլորը մութ ճանապարհներով:

Ընդհ. տեսչին վայր ձգելու համար ամեն միջոց չը խնայվեց... Դպրոցական տուրքի հանգանակիչ ժողովի անդամների հետ՝ անցեալ ձմեռը, որպէս կրթված, որպէս ժողովրդի վրա ազդեցութիւն գործող՝ պաշտօն ձեռք բերեց շրջելու, դպրոցական տուրք գանձելու. և գանձեց բոլոր այն տեղերից, ուր որ ոտք դրեց. գանձեց, գանձեց, բայց ոչ թէ գաղափարական քարոզներով, այլ թիւրք անխիղճ թահսիլդարների ձևով, որին ապացոյց են Գվարսի, Ջիարէթի, Աւրանի, Խէյպիանի և այլ գիւղերի դէպքերը և ժողովրդի բողոքները թէ կառավարութեան և թէ ազգ. առաջնորդարանին... Եւ որի հետևանքը եղաւ ներկայ դրութիւնը. դպրոցները ցարդ չեն վերաբացված և վերաբացվելու էլ յոյս չը կայ, որովհետև ժողովուրդը չէ կամենում դրամ վճարել:

Գարնան խնդիրը այժմ նորից երևան է եկել... Կառավարութիւնը նորից Գարմէնը ուզեց. վերջինս ձայն հանեց, թէ կերթամ, խաբեց ժողովուրդը և պահվեց առաջվան պէս, առանց նկատի առնելու, որ գարնան պէս կառավարութիւնը իրան փնտռելու պատրուակով անմեղ ժողովրդին պիտի խուզարկութեան ենթարկէ...

Այսպէս ահա գործեց Տաճատ վարդապետը, այժմ Գարմէն, և վերջապէս երբ գործելու ոչինչ մնաց՝ իրաւամբ հանգստութեան կոչվեց ցարդ իրան հովանաւորող կազմակերպութեան կողմից, որին գեռ շատ վաղուց բողոքած էր յիշեալի վրա:

Ս. Զաւարեանն էլ չը կարողացաւ դարման անել մեզ. ինչն է պատճառը, որ բռնութեան շրջանում խսկ բաց եղած դպրոցներն այժմ անհնար է դարձել բանալ տալը: Տեղացի

ԴԷՊՔԵՐԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ

Ղօչան, 17 նոյեմբերի

Դարեագեազ-Մամադաբադի մաքսապետը սպանված է ապստամբների ձեռքով: Ինչպէս պատմում են, մանրամասնութիւնը հետևեալն է. ապստամբ Հասան-աղայի մարդիկ սահմանից փամփուշտ անցկացնելիս՝ մաքսատունը գրաւում է փամփուշտները, իսկ մաքսանենգներին բանտարկում. Հասանը մարդ է ուղարկում մաքսապետի մօտ, որ յետ տայ գրաւած իրերը, մաքսապետը պատասխանում է, որ այդ իր իրաւունքից դուրս է, թող գիմեն Մէշէդ: Հասան-աղան կրկին մարդ է ուղարկում, որ գործին խաղաղութեամբ վերջ տայ, մաքսապետը կրկին նոյն պատասխանն է տալիս. այն ժամանակ Հասան աղան հրամայում է ձիաւորներին յարձակվել մաքսատան վրա, ինչ միջոցով էլ լինի ստանալ փամփուշտները. յարձակման միջոցին մաքսատան ծառայողները թողնելով մաքսատունը փախչում են. իսկ մաքսապետը կարծելով, որ գործը խաղաղութեամբ կը վերջանայ, սպասում է. կատաղի ձիաւորները սպանում են մաքսապետին, ազատում իրանց բանտարկված ընկերներին ու գտնված իրերը. ինչպէս պատմում են, կողոպտել են մաքսատան անդուկը և գտնված ապրանքները: Մաքսապետը արքայական տոհմից էր:

Մէշէդից տեղս եկաւ Դարեագեազի նախկին դատաւոր Մամադ-Ալի խանը, որին Թէհրանից նշանակել են զսպելու ապստամբներին: Այստեղ մի քանի օր կը սպասէ՝ մինչև Մէշէդից զօրքը կը հասնի, այնուհետև կը յարձակվի Դարեագեազի վրա: Տեղիս Նազմիէի ռէյսը և մի քանի մարդիկ, որոնք պաշտպան են ներկայ ռէժիմին, ի նկատի ունենալով դարեագեազցոց Ղօչանի վրա յարձակվելու վտանգը, ընտանիքները ուղարկում են Մէշէդ: Ա. Արզարեան

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

23 նոյեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Խօլերայով հիւանդացան 2, մեռան 2. մնում են 10 հոգի:

Նանկինի համաչինական ցուցահանդէսը այցելել են ընդամենը 250,000 մարդ:

Դատաստանական պալատը «Темы Жизни» խմբագրին դատապարտեց մի տարով բանտարկութեան:

Կրիվօշէինի նախագահութեամբ բացվեց գիւղատնտեսական խորհրդի հերթական նստաշրջանը. խորհուրդը կարծիք յայտնեց հիմնել նոր բարձր գիւղատնտեսական հաստատութիւն Վօրօնէժում և գիւղատնտեսական ֆակուլտէտ Կազանում:

Վիլնայի շրջանի զօրահրամանատար նշանակվեց գ.-լ. Մարտսոնը:

ԿԻԵՎ: Մերինգօվի փողոցի վրա այրվում են Մեդվիդիէվի թատրոնը և «Ապօլլօ» կաֆէշանտանը:

ՏԱՇԿԵՆՏ: Տեղի առնեցաւ ֆիրմաների ներկայացուցիչների խորհրդակցութիւնը քաղաքագլխի մասնակցութեամբ՝ երկաթուղու նախագծի մասին: Որոշվեց միջնորդել, որ երկաթուղին անցնէ Տաշկենտի միջով:

ԿԻԵՎ: Բարօն Գինցբուրգը Կիէվին նուիրեց Ալէքսանդր II կայսրի բրօնզեայ արձանը:

ՆՈՐ-ԲՈՒԽԱՐԱ: Չարջույում պօստային պաշտօնեայի սպանութեան գործի առիթով ձերբակալել են Ամու-Դարիայի նաւատորմի կառավարիչ գնդապետ Կերսնօվսկուն:

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐ: Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը վճռեց ի յիշատակ Տօլստօյի բանալ գիւղատնտեսական դպրոց Անապայի շրջանում:

ԿԱՄԵՆԷՑ-ՊՕԴՕԼՍԿ: Գիշերս անձնասպան եղաւ բանտապետ Սիմանօվսկին:

ՍԷՎԱՍՏՕՊՕԼ: Օդագնացներ լէյտենանտ Դօրօժինսկին և կապիտան Մատիէվիչը երկար ժամանակ թռիչքներ կատարեցին բարձր տարածութեան վրա:

ՎԱՐՇԱՎԱ: Համալսարանի ռեկտոր նշանակվեց պրօֆէսօր Տրեպիցինը:

ԿԱԴԻԿՍ: Ուժեղ հեղեղներ են: Էլֆէրօլ նաւամատոյցում խորտակվեցին մի քանի նաւեր:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ե. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ
Մասնագէտ սիֆիլիս, միզասեռական, վեներական և կաշուի հիւանդութիւնների:
Ընդունելութիւնը ամեն օր | 12½—2 ժ. ցերեկվա; 5—7 ժ. երեկոյեան; Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ց.
Հասցէն | Սօլօլակ, Բէբուտօվսկայա, № 33. Сололаки, уголъ Бебутовской и Паскевича, 33.
(չ. ու. կ.) 1134. 100—38

ԲԺԻՇԿ
Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ
Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ:
Պրօֆ. Mathieu-ի մասնագիտական կլինիկայից՝ Պարիզում:
Ընդունելութիւն (առաւ. ժ. 9—11. (երեկ. ժ. 5—7.
Ելիզավետինսկայա փող. № 39.
(օ. մ.) 1179. 100—32

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՑ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ հիւանդութիւններ:
Ընդունելութիւն ամեն օր | 10—11 ժ. առ. (Երեխաների); 5—7 ժ. երեկ. (բոլորին)
Միքայէլեան փող., № 36. Տէլէֆօն № 358.
(Ե.Հ.Կ.) 909. 100—48

ՖԷԼԴՇԷՐԱԿԱՆ ԿԱԲԻՆԷՏ
ՄԵԴԻՑԻՆԱՅԻ
ՖԵԼԴՇԵՐ-ՄԱՍՍԱԺԻՍՏ
Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ
Կատարում է սրսկումներ, վէրքի փաթաթումն, դեղերի քսումն (втиранiе) և այլն: Բժշկութիւն ցաւաղի սեռական թուլութեան, անկարողութեան, սեռմնաhոսութեան եւ երազախաբի: Մասսաժ ելեկտրական և ձեռքով: Բժշկական մարմնամարզութիւն: Օտարերկրեայ հիւանդներին տալիս է խորհուրդներ և ցոյց է տալիս հմուտ մասնագէտ բժիշկների—վեներական, ներքին և այլ հիւանդութիւնների: Ընդունելութիւնը 3—4½ ժամը ամեն օր: Չքաւորներին ձրի միմիայն չորեքշաբթի օրերը: Վօրօնցօվի արձանի մօտ, Семеновская ул. № 9.
(Կ. Հ.) 913. 50—31

ԲԺՇԿՈՒՀԻ
Տ. ԳԷՈՐԳԲԷԳԵԱՆ
Աչքի հիւանդութիւններ
Ընդունելութիւնը ամեն օր
Առաւօտեան ժամը 10—1
Երեկոյեան ժամը 5—7
Վէլիամինօվսկայա փող. № 8
(Կ. Հ.) 564. 100—64

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոյս տեսաւ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
АРМЯНО-РУССКІЙ СЛОВАРЬ
(Հայերէն-ռուսերէն բառարան)
ԳԻՆՆ Է 1 ՌՈՒԲ., Պօստի ծախքով 1 ր. 30 կ.:
Կազմած՝ 25 կ., 40 կ. և 50 կօպ.:
Կարելի է ուղարկել և պօստի մարկաներ:
Պահեստը «Գուտտենբերգ» գրախանութում, Թիֆլիս:
(օ.մ.) 1306. 3—2

ԾԱԽՎՈՒՄ ԵՆ
Լաւ վարելահողեր, արօտատեղիներ և անտառ:
Հաղորդակցութիւնը երկաթուղով և ճանապարհով: Թիֆլիսից 40 վերստ հեռաւորութեան վրա՝ Մչադիժվարի—1517 դես., Էրնիս՝—19 դես.; 50 վերստ հեռաւորութեան՝ Փափցալօ—804 դես., Սաքրինէթի—1000 դես. [illegible] անտառ—1830 դես. (կալուածի հարուստ հանքով). Կանկա կայարանից 12 վերստ, բոլոր և այլ ծառեր): [illegible] Օկամի—118 դես. և Բէնիսի—20 դես.: Գօրից 10 վերստ հեռ.՝ Չէրտուլի—208 դես.: Այդ բոլոր հողերը կարելի է ձեռք բերել բանկի միջոցով՝ վճարելով մաս-մաս՝ արժէքի մնացորդը—գանազանութիւնը: Կանխիկ գրամով գնողներին ձեռնտու պայմաններ: Պատճէնները և մակարդակներն ուղարկում եմ. կարելի է տեսնել և Թիֆլիսի նօտարների մօտ: Հասցէն՝ С.-Петербургъ, Мойка 81. Кн. Багратіону.
(Կ. Հ.) 1290. 3—2

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԱՆՎՆԱՍ Է

Միակ միջոցը, որ կաշին կակղեցնում է ու քնքշացնում և տալիս է նրան
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԳՈՅՆ
—է ճարպային շպարը
ՊԱՐՖԻՒՄԵՐԻԱՅԻ №4711
ՖԷՐԴ. ՄԻՒԼԳԷՆՍ
Ունկիկը 30 կօպ.
ՊԱՀՊԱՆԵՑԷՔ ՁԵՐ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ
և գործածեցէք
ԻՍԿԱԿԱՆ
ճարպային շպար
միայն հետեւեալ մարկայով
№4711
ՖԵՐԴ. ՄԻՒԼԳԷՆՍ
ԿԷՕԼՆ—ՌԷՅՆԻ ՎՐԱ
Հիմն. 1792.
Բաժանմունքը Ռիգայում
Մատակարար շատ Բարձր. Դռների:
Ծախվում է ամենուրեք:
(25, գ. 7, 17) (M. 339820) 1220. 3—1

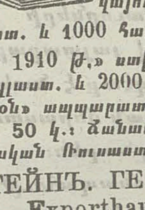

ԳՐԱՄՄՕՖՕՆՆԵՐ

նորաձոյն և լաւագոյն կօնստրուկցիայով, միանգամայն ամուր և շքեղ, ձայների ճիշդ արտայայտութեամբ, ՁՐԻ յաւելուածով՝ 10 դիւժանոց պլաստինկաներ (ՎՆԱԼՑԵԿԱՑԻ, ՊԱՆԻՆԱՅԻ, ՊԼԷՎԻՑԿԱՅԱՅԻ, ԿԱՄԻՕՆՍԿԻԻ և ուր.) և կօնցերտային ասեղներ թիթեղեայ արկղիկում, յանկութեամբ ոչ-պակաս ամենաթանգարժէք գրամմօֆօններից, կարելի է ԿԷՍ-ԳՆՈՎ ստանալ ՄԻԱՅՆ մեր ֆաբրիկային պահեստից Բեռլինում.—Գրամմօֆօն «Մերկուրիյ» մարկայով, կորպուսը 26×26 սանտիմ., բրօնզեայ զարդար., 10 պլաստ. և 1000 ասեղն.—13 ր. 90 կ.: Գրամմօֆօն. «Պրէզիդէնտ» մարկայով, կորպուսը 30×30 սանտ., Ռօկօկօ ոճով, բուզօրը 45 սանտ. „Cardinal" մեմբր., 12 պլաստ. և 1000 հատ ասեղն.—17 ր. 90 կ.: Գրամմօֆ. «Իմպէրիալ» մարկայով, կորպուսը 33×33×17, «Մօդէլ 1910 թ.» ոճով, գեղազարդ քանդակներով, բուզօրը 52 սանտ., աշխարհածանօթ «Էկսրիչէն» մեմբրանով՝ 16 պլաստ. և 2000 ասեղն.—25 ր. 25 կ.: ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.—Մեր ամեն մի գրամմօֆօնին յարմարեցված «Պատէֆօն» ապպարատը, որ նուագում է մշտական սաֆիր-քարով, առանց ասեղի, համապատաս. մեմբր. ուղարկ. ենք 5 ր. 50 կ.: Ձանապարհածախքը և մաքս հաշւվում է 2 ր. 90 կ., «Իմպէրիալ» գրամմօֆօնի համար 3 ր. 75 կ.: Ասիական Ռուսաստան 1 ր., Արևելեան Սիբիր 2 ր. թանգ: Հասցէագրել՝ Торг. Дому X. ФИНКЕЛЬШТЕЙНЪ. ГЕРМАНІЯ, Берлинъ, ул. Кантъ, 120—Г.
Exporthaus H. FINKELSTEIN. BERLIN, Kantstrasse, 120—Г.
(B. 90477) 1308. 1—1

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՑԱՎԱՃԱՌՆԵՐԻՆ

—| ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ ՁՐԻ |—

ՆՄՈՒՇՆԵՐԸ և գները բարձր, միջակ և ցածր տեսակի **ԱԼԻՒՐՆԵՐԻ՝** կրուպչատկա, սեանկա, րազմօլ, նաև զանազան տեսակ ՀԱՑԱՀԱՏԻԿՆԵՐԻ: Ունեմ յայտնի ֆիրմաներից ներկայացուցչութեան իրաւունք և պատրաստում եմ ալիւր իմ սեփական ջրերից զանազան կայարաններում:

Որոշ շրջանների համար տալիս եմ ներկայացուցչութեան իրաւունք:

Դիմեցէք՝ СТАВРОПОЛЬ-губ. Мисаку А. ФАЛАКЯНЦУ.

Հեռագրի համար՝ СТАВРОПОЛЬ-губ. ФАЛАКЯНЦУ.

Յարգանքով՝ Մ. Յ. ՖԱԼԱԿԵԱՆՑ

(հ. կ.) 1241. 18—7

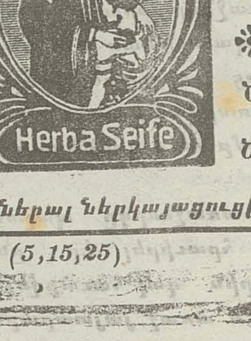

ՉԸ ԿԱՅ լաւագոյն միջոց բացի բժշկական խոշոր հեղինակաւոր անձերի կողմից յայտարարված անփոխարինելի և ԲՈՒՍԱԿԱՆ
ՍԱՊՕՆ „ՀԵՐԲԱ"
ԴՕԿՏ. ՕԲԵՐՄԷՅԵՐԻ
պէպէնի, չոր եւ թաց fոսի, բշտիկների, պզուկների, fօրի, քեփի եւ մորթու աննախrուքեան դէմ:
❉ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ !! ❉
Կարճատև գործածութիւնից յետոյ—լաւ աջողութիւն:
Ծախում են դեղատներում եւ դեղագործ. խանութներում՝ փոքր կտորը 60 կօպէկով, իսկ մեծ կտորը 80 կօպ.:
ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.—Իսկականը միայն «ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐ» նկարով, կարմիր կտորի վրա:
Գեներալ ներկայացուցիչ ամբողջ Ռուսաստանի համար՝ Д. РОЗЕНТАЛЬ, ВАРШАВА
(5,15,25) (B.39510) 665. 18—18

Типографія „Экономія", [illegible]-Ванькая № 2.